

**कायदेविषयक
मार्गदर्शन मोफत**

संपर्क
ॲड. सुशीला
मो नं 8766507294

BAHUJAN SAURABHA

बहुजन सौरभ

दि. 9 मार्च 2026

1924- बहिष्कृत
हितकारिणी संभेची
डॉ. बाबासाहेबांनी
मुंबई येथे स्थापना
केली.

1952- केंद्रीय मंत्रीमंडळातून डॉ. बाबासाहेब
आंबेडकरांची राज्य संभेवर निवड.

संकलन प्रा. यशवंत दुपटे

सोमवार, ०९ मार्च २०२६

Monday, 09 March 2026

वर्ष : ६ | अंक : ७०

Year : 6 | Issue : 70

दैनिक किंमत : ₹ ५/-

Daily Rate: Rs. 5/-

महत्वाच्या बातम्या

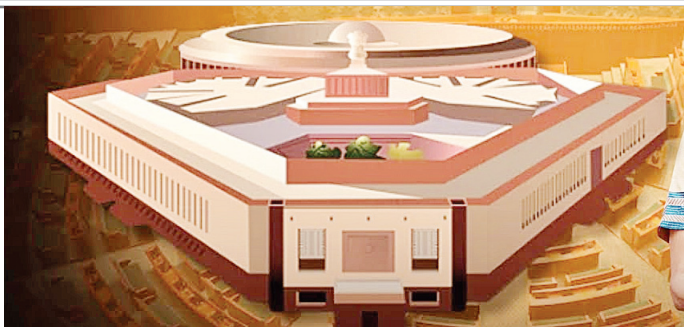
UAE ने 16 क्षेपणास्त्रे आणि 117

ड्रोनने हल्ला केला

नवी दिल्ली : संयुक्त अरब अमिरातीने इराणवर गंभीर आरोप केले आहेत. युएईच्या म्हणण्यानुसार, रविवारी झालेल्या नवीन हल्ल्यांमध्ये इराणने 16 बॅलिस्टिक क्षेपणास्त्रे आणि 117 हून अधिक ड्रोन डागले. युएईच्या संरक्षण मंत्रालयाचे म्हणणे आहे की त्यांनी सर्व 16 क्षेपणास्त्रे रोखली, तर 17 वे क्षेपणास्त्र समुद्रात पडले. मंत्रालयाचे म्हणणे आहे की त्यांनी बहुतेक ड्रोनही रोखले, परंतु चार ड्रोन युएईच्या हद्दीत पडले. मंत्रालयाने म्हटले आहे की ते या धोक्यांना दृढपणे तोंड देण्यासाठी तयार आहेत. यापूर्वी रविवारी, इराणी राष्ट्राध्यक्षानी इस्त्रायल आणि अमेरिकेकडून सुरू असलेल्या हल्ल्यांना प्रत्युत्तर म्हणून संपूर्ण प्रदेशातील अमेरिकन तळांवर हल्ले वाढवण्याची धमकी दिली होती. युएईचे अध्यक्ष मोहम्मद बिन झायेद अल नाहयान यांनी देशातील लोकांना आश्वासन दिले आहे की सरकार सर्व परिस्थितीत देशाचे आणि तेथील सर्व रहिवाशांचे रक्षण करेल. त्यांनी अलिकडच्या प्रादेशिक संघर्षात जखमी झालेल्या लोकांनाही भेटले आणि देशवासियांना एकजुट राहण्याचे आवाहन केले. इराणचे वरिष्ठ नेते आणि सुरक्षा प्रमुख अली लारीजानी यांनी अमेरिकेचे राष्ट्राध्यक्ष डोनाल्ड ट्रम्प यांना थेट इशारा दिला आहे. इराणचे सर्वोच्च नेते अयातुल्ला अली खामेनेई यांच्या हत्येची किंमत ट्रम्प यांना चुकवावी लागेल, असे त्यांनी म्हटले. मात्र ट्रम्प यांनी या धमक्यांकडे पूर्णपणे दुर्लक्ष करत त्यांना काहीही फरक पडत नसल्याची प्रतिक्रिया दिली.

युद्धादरम्यान भारतासोबतच्या संबंधांबद्दल चीनचा सूर बदलला

नवी दिल्ली : भारत-चीन संबंध अमेरिका, इस्त्रायल आणि इराणमधील वाढत्या तणावादरम्यान, चीनचे परराष्ट्र मंत्री वांग यी यांनी भारताबाबत एक महत्त्वपूर्ण विधान केले आहे. रविवारी, चीनच्या परराष्ट्रमंत्र्यांनी म्हटले की भारत आणि चीनने एकमेकांना प्रतिसपर्धी म्हणून नव्हे तर भागीदार म्हणून पाहिले पाहिजे. त्यांनी असेही म्हटले की दोन्ही देशांनी एकमेकांना धोक्यापेक्षा संधी म्हणून पाहिले पाहिजे.

नवी दिल्ली : संसदेच्या अर्थसंकल्पीय अधिवेशनाचा दुसरा टप्पा सोमवारपासून सुरू होत आहे आणि पहिल्याच दिवशी लोकसभेत जोरदार वाद होण्याची शक्यता आहे. विरोधी पक्ष लोकसभा अध्यक्ष ओम बिरला यांना त्यांच्या पदावरून हटवण्याच्या प्रस्तावावर चर्चा करण्याची योजना आखत आहे. या प्रस्तावामुळे सत्ताधारी पक्ष आणि विरोधी पक्षांमध्ये जोरदार वादविवाद होण्याची शक्यता आहे.

त्यांना हटवण्याचा प्रस्ताव मांडला आहे. या प्रस्तावानंतर, ओम बिरला यांनी स्वतःला बिरला यांनी सभागृहाच्या कामकाजादरम्यान पक्षपाती भूमिका घेतली आणि काँग्रेस खासदारांबद्दल काही खोटे दावे केले. या कारणास्तव, अनेक विरोधी पक्षांच्या नेत्यांनी

त्यांना हटवण्याचा प्रस्ताव मांडला आहे. या प्रस्तावानंतर, ओम बिरला यांनी स्वतःला बिरला यांनी सभागृहाच्या कामकाजादरम्यान पक्षपाती भूमिका घेतली आणि काँग्रेस खासदारांबद्दल काही खोटे दावे केले. या कारणास्तव, अनेक विरोधी पक्षांच्या नेत्यांनी

पश्चिम बंगालमध्ये प्रोटोकॉलचे उल्लंघन केल्याबद्दल मायावतींची राष्ट्रपती द्रौपदी मुर्मूवर टीका

कोलकाता : राष्ट्रपती द्रौपदी मुर्मू पश्चिम बंगाल दौऱ्यावर पश्चिम बंगालच्या दौऱ्यावर असलेल्या राष्ट्रपती द्रौपदी मुर्मू यांच्या कार्यक्रमाशी संबंधित प्रोटोकॉल वादावर बहुजन समाज पक्षाच्या प्रमुख मायावती यांनी तीव्र प्रतिक्रिया व्यक्त केली आहे. उत्तर प्रदेशच्या माजी मुख्यमंत्री मायावती यांनी रविवारी म्हटले की, संवैधानिक पदांचा आदर केला पाहिजे आणि त्यांचे राजकारण करू नये. मायावती यांनी 8 मार्च रोजी आपल्या दिवटमध्ये लिहिले की, 'भारतीय संविधानाच्या आदर्श आणि प्रतिष्ठेनुसार, प्रत्येकाने राष्ट्रपती

पदाचा आदर करणे आणि त्याच्या प्रोटोकॉलची काळजी घेणे आवश्यक आहे आणि या पदाचे कोणत्याही प्रकारे राजकारण करणे योग्य नाही. सध्या देशाच्या राष्ट्रपती एक महिला आहेत आणि त्या लोकांच्या हितासाठी सुरळीत पार पडवे; ही जनतेची अपेक्षा आहे आणि काळजी मागणी आहे.

काही घडले ते घडायला नको होते. हे खूप दुर्दैवी आहे.' बसपा अध्यक्षांनी त्यांच्या दिवटमध्ये पुढे लिहिले की, 'तसेच, गेल्या काही काळपासून संसदेचे, विशेषतः लोकसभा अध्यक्ष पदाचे राजकारण करणे देखील योग्य नाही. प्रत्येकाने पक्षीय राजकारणाच्या वर जाऊन संवैधानिक पदांचा आणि त्यांच्या प्रतिष्ठेचा आदर आणि सन्मान केला तर ते चांगले होईल. या क्रमाने, उद्यापासून सुरू होणारे संसद अधिवेशन देश आणि लोकांच्या हितासाठी सुरळीत पार पडवे; ही जनतेची अपेक्षा आहे आणि काळजी मागणी आहे.

प्रधानमंत्री मोदींच्या मौनावर संजय राऊतांचा प्रश्न

मुंबई : शिवसेनेचे (यूबीटी) ज्येष्ठ नेते आणि राज्यसभा खासदार संजय राऊत यांनी रविवारी पश्चिम आशियातील वाढत्या संघर्षाबद्दल केंद्र सरकारवर तीव्र टीका केली. ते आंतरराष्ट्रीय अस्तित्व आणि भूमिका जवळजवळ कमी होत चालली आहे. राऊत यांनी शिवसेना (यूबीटी) मुखपत्र सामना मधील त्यांच्या साप्ताहिक स्तंभ 'रोखठोक' मध्ये हे लिहिले आहे. ते म्हणाले की इराण आणि इस्त्रायलमधील वाढत्या तणावामुळे आणि अमेरिकेच्या भूमिकेमुळे पश्चिम आशियातील परिस्थिती अत्यंत गंभीर बनली आहे आणि या परिस्थितीत भारताने आपले अस्तित्व पूर्णपणे गमावले आहे. राऊत यांच्या मते, या संकटादरम्यान युद्ध रोखण्यासाठी भारताने पुढे पाऊल टाकायला हवे होते, कारण हा एक प्रमुख जागतिक मुद्दा बनला आहे. तथापि, भारताकडून कोणताही ठोस पुढाकार दिसून आलेला नाही. ते म्हणाले की भारतीय नेतृत्वाची कमकुवतपणा जगासमोर येत आहे. पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी या गंभीर आंतरराष्ट्रीय संकटावर अद्याप एक शब्दही बोललेला

नाही असा आरोपही राऊत यांनी केला. ते म्हणाले की डोनाल्ड ट्रम्प यांच्या नेतृत्वाखाली अमेरिका आणि इस्त्रायल जगात वर्चस्व गाजवत आहेत आणि स्वतःला सर्वात शक्तिशाली मानत आहेत. राऊत यांच्या मते, या देशांना वाटले की ते इराणला अगदी सहजपणे पराभूत करतील. ते म्हणाले की, इस्त्रायल आणि अमेरिकेला वाटले की इराणचे सर्वोच्च नेते अयातुल्ला अली खामेनेई यांच्या हत्येनंतर युद्ध लवकरच संपेल. युद्धादरम्यान इराणचे अनेक मोठे

नेते आणि लष्करी अधिकारीही मारले गेले, परंतु असे असूनही, इराण सतत बदला घेत आहे आणि युद्ध सुरूच आहे. राऊत यांनी अमेरिका आणि इस्त्रायल जागतिक गुंडगिरीसारखे वागत असल्याचा आरोप केला. त्यांनी असेही म्हटले की, भारतासारखे मोठे देश, जे पूर्वी त्यांच्या शौर्याबद्दल बोलत होते, ते आता या देशांचे एजंट म्हणून काम करत आहेत. पश्चिम आशियातील वाढत्या युद्धादरम्यान, भारताने एक मजबूत आणि स्वतंत्र भूमिका स्वीकारायला हवी होती, परंतु असे होताना दिसत नाही.

स्मृतिशेष नीता दिलीप मून पुरस्काराने संध्या राजुरकर, उषा बौद्ध सन्मानित

नागपूर : महिला दिनाच्या पूर्वसंध्येला 'प्रभावती वैद्य इंस्टीट्यूट ऑफ नॉलेज अँड एम्प्लोवमेंट, नाशिक' या संस्थेच्या वतीने प्रा. संध्या राजुरकर आणि उषा बौद्ध यांना 'स्मृतिशेष नीता दिलीप मून' हा पुरस्कार देण्यात आला. समारंभ बहुजन सौरभ कार्यालयात झाला. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष ॲड. डॉ. सिद्धार्थ कांबळे होते. कार्यक्रमाची सुरुवात अविष्कार म्युझिक अकादमीचे अनिल भगत यांच्या धम्मगीताने झाली. या प्रसंगी स्मृतिशेष रणजीत मेश्राम, नीता दिलीप मून आणि जनार्दन वाघमारे यांना आदरांजली अर्पण केली. संध्या राजुरकर, उषा बौद्ध यांना रोख रक्कम आणि मानपत्र देऊन त्यांचा पुरस्कृत केले. परिचय देवयांनी भगत आणि अभ्यर्षां दुपटे तर मानपत्राचे वाचन संध्या साळवे व कांचन झोडापे यांनी केले.

प्रायोजक दिलीप मून यांनी प्रास्ताविक भाषणात आपले जीवन आंबेडकरी चळवळीत गेल्याचे सांगितले. मून परिवार हा सुरुवातीपासून आंबेडकरी चळवळीत अग्रसर होता. सहचारिणी नीता मून यांचे 21.10.2021 रोजी कॅन्सरने निधन झाले. त्यानंतर त्यांच्या स्मृतिप्रित्यर्थ दरवर्षी वेगवेगळ्या संस्थांना दिल्या जात होत्या. निबंध स्पर्धा आयोजित केले जात होते. सर्वांचे अनुभव चांगले आलेत. परंतु यावर्षी पुरस्कारासाठी संध्या राजुरकर आणि उषा बौद्ध यांची निवड माजी न्यायाधीश अनिल वैद्य, नासिक यांच्या सल्ल्यानुसार करण्यात आली, अशी माहिती दिलीप मून यांनी दिली. संध्या राजुरकर आणि उषा बौद्ध या समाज वाटचालीच्या सहकारी आहेत. सामाजिक बांधीलकी जगण्याच्या दोन्ही महिलांचा सन्मान होत आहे. उषा बौद्ध यांनी नाट्यकलेतून सुद्धा धार्मिक, समाज प्रबोधन करत आहेत. संध्या

राजुरकर दैनिक बहुजन सौरभच्या माध्यमातून समाज जागृतीचे कार्य करत आहेत. पुरस्काराने त्यांचा सन्मान होणे म्हणजे परिवर्तनावेदी समस्त महिलांचा सन्मान आहे. दैनिक बहुजन सौरभच्या कार्यालयात सन्मान होणे ही बाब माझ्यासाठी गौरवान्वित करणारी आहे. त्यांच्या पुढील वाटचालीस शुभेच्छा देतो, अशा भर्दत नागदिपाकर यांनी भावना व्यक्त केल्या. ज्या व्यक्तीच्या नावाने पुरस्कार मिळत आहे, त्या स्मृतिशेष नीता मून यांच्याशी फाल्गुन दाफा या माध्यमातून संपर्क आला होता. त्यांच्या आरोग्यासाठी आम्ही प्रयत्नशील होतो. परंतु निसर्गापुढे कोणाचे काही चालत नाही. या पुरस्काराने माझ्या पत्रकारातील कामाची पावती दिली आहे. अजून बरेच कार्य करावेच आहे. त्यासाठी सध्याच्या मनोबलाची आवश्यकता आहे. मी माजी न्यायाधीश अनिल वैद्य, धम्मसंगोष्ठीच्या सभासदांचे व आविष्कार संगीत अकादमीचे आभार व्यक्त करते असे संध्या राजुरकर यांनी आपल्या मनोगतात विचार व्यक्त केले. मी आजपर्यंत कोणत्याही पद, प्रतिष्ठा वा

पुरस्कारासाठी कार्य केले नाही. सरकारी, राष्ट्रीय पुरस्कार नाकारले आहेत. आंबेडकरी समाजातील लोक हत जोडून जयभीम घेतात हाच मला मिळालेला पुरस्कार असतो. या पुरस्काराने समाजकार्याची माझी जबाबदारी वाढली आहे असे उषा बौद्ध यांनी सन्मानाला उत्तर देतांना भावना व्यक्त केल्या. हा पुरस्कार स्त्री शक्ती साठी आहे. वास्तविक स्त्री सक्षमीकरण म्हणणे उचित वाटत नाही. कारण महापुरुषांना जन्म देणाऱ्या स्त्रीया स्वयं सक्षम नाहीत काय ? बहुजन सौरभ ची दैनंदिन जबाबदारी पार पडणाऱ्या प्रा. संध्या राजुरकर स्वतः सक्षम नाही काय ? त्यामुळे त्यांचे कार्य पुरस्कारापेक्षा मोठे आहे. उषा बौद्ध यांचे धम्मकार्य समाजाला दिशादर्शक आहे. आज परिस्थिती भयावह आहे. आज अत्याचार वाढले आहेत ते माध्यमात पोहचू दिले जात नाही. अशा प्रतिकूल परिस्थितीत बहुजन सौरभ टिकून आहे. असे संविधान फाऊंडेशन प्रमुख दीपक निरंजन यांनी विचार व्यक्त केले. आपण कार्यक्रमजीवी, भाषणप्रेमी जमात झालो आहोत.

जबाबदारी समजून आपण सेवाभावी असलो पाहिजे असे शशीकांत हुमणे यांनी विचार व्यक्त केले. या पुरस्कार समारंभाच्या माध्यमातून नीता दिलीप मून आजही आमच्यात आहेत. उषा बौद्ध परिवार सांभाळून धार्मिक, समाजप्रबोधन करत आहेत. वृत्तपत्रात रोजच परीक्षा असते. केवळ संपादकीय कार्य नसून वृत्तपत्र निर्मितीस आवश्यक असणारे सर्व प्रकारचे कार्य रोजच करावे लागत आहे. प्रा. संध्या राजुरकर यांच्या कार्याचा सन्मान होणे ही बाब अत्यंत प्रेरणादायी आहे. संध्या, उषा यांच्या भविष्यातील वाटचालीस शुभेच्छा देतो, असे दैनिक बहुजन सौरभचे मुख्य संपादक ॲड. डॉ. सिद्धार्थ कांबळे यांनी विचार व्यक्त केले या सभेत अश्वय दिलीप मेश्राम यांना जन्मदिवस निमित्त सदिच्छा व्यक्त केल्या. 22 मार्च 2026 रोजी डॉ. आंबेडकर कन्व्हेशन सेंटर येथे आयोजित आंतरराष्ट्रीय बुद्धिस्ट महिला परिषदेची माहिती मुणाल माधुरी दुपटे यांनी दिली. कार्यक्रमाचे संचालन सुवर्णा डोंगरे आणि आभार डॉ. सुनील भगत यांनी व्यक्त केले. पाहण्याचे स्वागत श्रीराम बन्सोड, अनिल भगत, प्रीती तिरपुडे, जोल्हा बन्सोड, रमेश लोखंडे, केनास खोंडे, सुनिता रामटेके, रत्ना मून, श्रीकांत भेंडे, गौरव मानकर, पंकज पाटील यांनी केले. कार्यक्रमाच्या यशस्वीतेसाठी अविष्कार संगीत अकादमी, धम्मसंगोष्ठी, महाराष्ट्र अंधश्रद्धा निर्मूलन समिती, दैनिक बहुजन सौरभ परिवार यांनी सहकार्य केले.

बहुजन नायक कांशीराम सोशल ट्रान्सफॉर्मेशन

फाऊंडेशन, नागपूर

द्वारा आयोजित

बहुजन नायक कांशीराम साहेब जयंती निमित्त एक दिवसीय कार्यशाळा

गुरुवार दिनांक -19 मार्च, 2026, सकाळी 11 ते दुपारी.5

विषय :-

सामाजिक परिवर्तन आणि शिक्षण

स्थळ :-

विनोबा सर्वोदय आश्रम, भोले पेट्रोल पंप, अमरावती रोड, नागपूर

विषय :- सामाजिक क्रांती आणि शिक्षण याचा संबंध डॉ. सुखदेव थोरात सर

विषय :- प्रतिगामी लोकांचा शिक्षण विषयक दृष्टिकोन मा. नागेशदादा चौधरी

विषय :- नवीन शिक्षा नीतीची समीक्षा रमेश बिजेकर

अध्यक्ष ॲड. रत्नाकर मेश्राम | **सचिव** विश्वनाथ लोखंडे | **कोषाध्यक्ष** ईश्वर कुरडकर
उपाध्यक्ष:- शिशुपाल रामटेके | **सदस्यगण :-** अशोक भजने, सुरेन्द्र बुराडे, अमन कांबळे, प्रा. सुषमा भड, डॉ. मनिष वानखेडे, डॉ. मधुकर कठाने, संजय सायरे, नंदकिशोर दुपारे
प्रवर्तक :- अशोक सरस्वती 8530980741, प्रा. घनश्याम धाबर्डे

संपादकीय

सोशल मीडियावरील राजकीय वास्तव

भारतीय राजकारणात अलीकडच्या काळात एक नवीन प्रवृत्ती वेगाने वाढताना दिसत आहे. ती म्हणजे सोशल मीडियावर मुख्यमंत्री आणि प्रधानमंत्री ठरवण्याची सवय. कुठल्याही राज्यात राजकीय घडामोडी सुरू झाल्या की, लगेच फेसबुक, ट्विटर आणि व्हॉट्सअॅपवर राजकीय तज्ञांची गर्दी होते. कोण मुख्यमंत्री होणार, कोण बाजूला पडणार, कोणाची लॉटरी लागणार - यावर हजारो पोस्ट आणि व्हिडिओ तयार होतात. बिहारमध्ये सध्या अशीच परिस्थिती निर्माण झाली आहे. केंद्रीय गृहमंत्री Amit Shah पटना येथे पोहोचले आहेत. दोन दिवस ते तेथील आमदार, पक्षाचे नेते आणि संघटनाशी संबंधित लोकांशी चर्चा करणार आहेत. मात्र सोशल मीडियावर कालपासूनच मुख्यमंत्रीपदाच्या नावांची जणू जत्राच भरली आहे. अमुक नेता मुख्यमंत्री होणार, नमुक नेता दिल्लीचा आवडता आहे, फलाण नेता संधाचा आहे - अशा अफवा आणि विश्लेषणांचा पूर आला आहे. परंतु वास्तवात राजकारण इतके सोपे नसते. भारतीय जनता पक्षाची कार्यकर्त्यांती पहिली तर मुख्यमंत्री निवड ही अत्यंत गुप्त आणि राजकीय गतिवात आधारीत प्रक्रिया असते. सोशल मीडियावरील पोस्ट, पत्रकारांचे अंदाज किंवा कार्यकर्त्यांच्या चर्चांवर मुख्यमंत्री ठरत नाही. पक्षाच्या उच्च नेतृत्वाच्या बैठका, संघटनात्मक संतुलन, जातीय समीकरण, प्रादेशिक प्रतिनिधित्व, पक्षनिष्ठ आणि निवडणुकीतील कामगिरी - या सर्व घटकांचा विचार करून निर्णय घेतला जातो. यापुढीं अनेक राज्यांमध्ये अशा प्रकारे अचानक मुख्यमंत्री निवडले गेले आहेत. हरियाणामध्ये Manohar Lal Khattar यांची निवड झाली तेव्हा अनेकांना आश्चर्य वाटले होते. राजस्थानमध्ये Bhajan Lal Sharma यांचे नाव अचानक समोर आले. मध्यप्रदेशमध्ये Mohan Yadav यांची मुख्यमंत्रीपदी नियुक्ती झाली तेव्हा देखील अनेक तथ्यांकथित राजकीय विश्लेषक चक्रावले होते. उत्तराखंडमध्ये Pushkar Singh Dhami यांची निवड हीही अशाच पद्धतीने झाली. या सर्व उदाहरणांतून एक गोष्ट स्पष्ट होते - पक्षाचे नेतृत्व अनेकदा असा चेहरा पुढे आणते, ज्याचा अंदाज बाहेरच्या लोकांना नसतो. बिहारमध्ये देखील सध्या अशीच परिस्थिती आहे. आमदारांची बैठक, संघटनातील चर्चा आणि दिल्लीतील नेतृत्व यांच्यातील संवाद यावर अंतिम निर्णय अवलंबून असतो. त्यामुळे सोशल मीडियावरील पोस्ट पाहून मुख्यमंत्री ठरणार नाही, हे स्पष्ट आहे. आजकाल सोशल मीडियामुळे एक वेगळ्याच 'राजकीय बाजार' तयार झाला आहे. प्रत्येक व्यक्ती स्वतःला हजरकीय विश्लेषक समजू लागली आहे. एका पोस्टवर हजारो कमेंट्स येतात आणि प्रत्येक जण स्वतःचा अंदाज मांडतो. काही लोकांना वाटते की त्यांच्या पोस्टमुळे दिल्लीतील नेते प्रभावित होतील. परंतु वास्तवात राष्ट्रीय पक्षांची निर्णय प्रक्रिया अत्यंत शिस्तबद्ध आणि बंदिस्त असते. या पाश्र्वभूमीवर एक प्रश्न निर्माण होतो - राजकारणाचे विश्लेषण आणि अफवा यामध्ये फरक काय? विश्लेषण म्हणजे तथ्यांवर आधारित चर्चा. कोणत्या समाजगटाचा प्रभाव आहे, कोणत्या नेत्याची संघटनावर फाटड आहे, निवडणुकीतील निकाल काय सांगतात - यावर आधारित विचार मोकडे म्हणजे विश्लेषणे. परंतु कोणाला तरी आवडते म्हणून त्याला मुख्यमंत्री घोषित करणे, किंवा सोशल मीडियावर ट्रेंड निर्माण करून दबाव निर्माण करण्याचा प्रयत्न करणे - हे केवळ अफवांचे राजकारण आहे. भारतीय लोकशाहीत पक्षशिस्त आणि संघटनशक्तीला मोठे महत्त्व आहे. विशेषतः Bharatiya Janata Party साख्खा पक्षात निर्णय वरच्या नेतृत्वामुळे घेतले जातात आणि सर्व कार्यकर्ते त्याचे पालन करतात. त्यामुळे मुख्यमंत्रीपदाचा चेहरा ठरवताना अनेकदा शांतपणे, कोणतीही पूर्वसूचना न देता नाव जाहीर केले जाते. राजकारणातील अशाच एक वास्तव म्हणजे 'यालोटींग' किंवा सर्वमान्य व्यक्ती. म्हणजेजे आपण नेता जो पक्षातील विविध गटांना स्वीकारू असेल, ज्याची प्रतिमा स्वच्छ असेल आणि जो नेतृत्वाच्या धोरणांनुसार काम करेल. अशा व्यक्तीला पुढे आणण्याची रणनीती अनेकदा वापरली जाते. त्यामुळे मोठ्या गटाचे संतुलन राखले जाते आणि भविष्यातील राजकीय संकटे टाळली जातात. बिहारचे राजकारण विशेषतः गुंतागुंतीचे आहे. जातीय समीकरण, प्रादेशिक संतुलन आणि स्थानिक नेतृत्वाची स्पर्धा - या सर्वांचा मोठा प्रभाव आहे. त्यामुळे मुख्यमंत्री निवडताना केवळ लोकप्रियता पुरेशी नसते. पक्षाला असा चेहरा हवा असतो जो पुढील निवडणुकीत पक्षाला विजय मिळवून देईल आणि सरकार स्थिर ठेवेल. सोशल मीडियावरील राजकीय चर्चा लोकांसाठी वाईट नाहीत. लोकांनी राजकारणावर चर्चा करणे, मत व्यक्त करणे आणि नेत्यांवर टीका करणे - ही लोकशाहीचीच खुण आहे. पण त्याचवेळी अतिरंजित अंदाज आणि अफवा पसरवणे हे समाजाला चुकीच्या दिशेने नेऊ शकते. आज अनेक लोक राजकीय माहितीपेक्षा व्हायरल पोस्टवर जास्त विश्वास ठेवतात. एखादा व्हिडिओ किंवा पोस्ट हजारो वेळा शेअर झाला की लोकांना वाटते की तेच सत्य आहे. परंतु प्रत्यक्षात राजकारणातील निर्णय प्रक्रिया खूप वेगळी असते. म्हणूनच बिहारच्या सध्याच्या घडामोडींकडे पाहताना संशय आणि वास्तवदृष्टी आवश्यक आहे. दोन दिवसांच्या बैठका, आमदारांशी चर्चा आणि पक्षाच्या केंद्रीय नेतृत्वाचा अंतिम निर्णय - यानंतरच मुख्यमंत्रीपदाचे नाव निश्चित होईल. तोपर्यंत सोशल मीडियावरील अंदाज हे केवळ चर्चा आणि मनोरंजन यापुरतेच मर्यादित राहिलेले. शेवटी एक गोष्ट लक्षात ठेवावी लागेल -लोकांसाठीही सत्ता सोशल मीडियावर नाही, तर राजकीय संघटनांमध्ये आणि निवडणूक प्रक्रियेत उरते. पोस्ट लिहून मुख्यमंत्री ठरत नाही; ती उरतो पक्षाच्या अंतर्गत राजकारणातून आणि जनतेच्या मतांमधून. त्यामुळे शांत राहणेच योग्य. सोशल मीडियावरील राजकीय भविष्यवाण्यापेक्षा प्रत्यक्ष राजकीय निर्णयांची वाट पाहणे हेच अधिक वास्तववादी ठरेल. बिहारचा पुढचा मुख्यमंत्री कोण होईल हे काही दिवसांत स्पष्ट होईल; पण तो निर्णय फेसबुक पोस्ट किंवा व्हॉट्सअॅप मेसेजवरून होणार नाही, हे नक्की. ■■

डॉ. मस्के यांनी परवा जो राष्ट्र भूमिकेवर कार्यक्रम घेतला त्यात भारत राष्ट्र आणि हिंदुराष्ट्र यावर यांनी विस्तृत भूमिका मांडली. खरं म्हणजे हिंदुराष्ट्रासाठी रा. स्व. संघ शंबर सालापासून राबत आहे. आणि त्याला किती किती यश मिळाले किंवा मिळाले आहे हे आपण पाहतो आहोत. ते तर म्हणतात हे हिंदुराष्ट्र आहे. परंतु या देशातील बहुसंख्य जाणती जनता या विरोधात आहे. विशेषता फुले पेरियार आपलेडकर यांची भूमिका ही हिंदू राष्ट्र पूर्णपणे नाकारणारी आहे. म्हणजे सर्व समतावादी, जात व्यवस्था विरोधी लोक हिंदुराष्ट्र भूमिकेच्या विरोधी आहेत.

तु सच म्हणजे हिंदुराष्ट्रादी हा चतुर्णयवदी संघ परिवार यांच्या जी एकता आहे, त्यासाठी ते कटिबद्ध आहेत त्यांच्यात विभागणी, विभाजन, मतभिन्नता नाही पण जे समतावादी आहेत, ते मात्र अगणित घटाटाटाट, संघटनात, पक्षात विभाजित आहेत. परवा प्रविण कांबळे यांनीही सौरभ मधील लेखात ही खंत व्यक्त केली. आमच्यात फूट टूट का होत आणि संघ परिवार का एकजूट आहे अशी सार्थक मांडणी केली आहे. याला कारण काय! आम्ही सर्व फुले शाहु आंबेडकर अशी आदर्श म्हणून नावे घेतो परंतु असंख्य घटात, परस्पर हेय्याद्वयतात, अहंकारात आहेत. ज्या महानांची नावे घेतो त्यांच्या विचारधारा राबणण्यासाठी संघटना किंवा पक्ष काढला असे सांगतो. या महानांचे विचार अनेक संघटना काढा असे आहेत का? संघात आणि आमच्यात काय फरक आहे तो समजून घ्यायला पाहिजे. संघ किंवा भाषण फुटत नाही, त्यांचे विभाजन होत नाही यामागे त्याची भूमिका आहे हेही फाटाफटीत असणऱ्या बहुजनांनी समजून घ्यायला घ्या. संघ जाती व्यवस्थेचा पुरस्कर्ता आहे. ती संघाची आयडीओलॉजी आहे आणि ही त्यांच्या जुन्या ग्रंथांवर, अगदी वेदांपासून मनुस्मृती पर्यंतच्या ग्रंथांवर आधारित आहे. आणि ही वर्णजात व्यवस्था हा त्याचा सर्वात मोठा आधार आहे, साधन आहे आणि त्या माध्यमातून ती मानसिक उत्तरंड इथल्या बहुसंख्य लोकांवर हावी झालेली आहे तिचा फायदा फक्त संघ किंवा ब्राह्मण घेतात. संघ नुसता एकजूटच नाही तर त्याच्या अनेक संघटनांच्या माध्यमातून तो हिंसक आहे, वक्रर आहे आणि म्हणून एक प्रकारची दहशत सुद्धा संघाने निर्माण केली आहे. बाकी सर्व धर्म हे चुक आहेत किंवा प्रस्रदाय आहेत किंवा

दुसऱ्यांच्या दुःखाचा विचार करावयास शिकतो तो खरा सुशिक्षित

महिलांच्या एकीची आणि सर्दींवर मात करण्याची ताकद...

महिला दिना निमित्ताने महिलांच्या अनेक नैसर्गिक उपजत गुणांवर लिहिता येईल. साधिक गुण मला जाणवला म्हणून हा लेखन प्रपंच.

खेड्यावर गेलो की, दारत महिला बसून उवा काढताना दिसत. एक काळ असा होता की, सामान्य कुटुंबात महिलांच्या केसांत उवा होणे ही अगदी सामान्य गोष्ट मानली जायची. घरातील कामे ओटोपली की दारत, अंगणात किंवा ओट्यावर बसून महिलांचा छेटासा गप्पांचा मेळ जमायचा. त्यावेळी एकमेकींच्या केसांत उवा शोधणे आणि काढणे हा जणू दैनंदिन आयुष्याचा एक भागच होता. त्या काळात हे काम केवळ स्वच्छतेसाठी नव्हते, तर त्यामागे आपुलकी, स्नेह आणि संवादाचा एक सुंदर धागा जोडलेला असायचा. एक स्त्री दुसऱ्या स्त्रीचे केस अलगच बाजूला करत उवा शोधायची. त्या दरम्यान घरगुती गप्पा, मुलाबाळांची चर्चा, सणवार, सुख-दुःख यावर मनमोकळ्या गप्पा रंगायच्या. उवा काढताना कधी हशा, कधी आठवणी, कधी सखे - अशा हळहळू कमी होत चालली आहे. म्हणूनच कधी कधी अशा आठवणी मनात येतात आणि सहज दिसायचे. उन्हाळ्याच्या दुपारी किंवा संध्याकाळच्या वेळेस अंगणात चर्टई टाकून बसलेल्या बायका, एकमेकींच्या केसात हात फिरवत उवा काढताना दिसायच्या. यात कोणताही संकोच नव्हता. उरत

एकमेकांबद्दलची जवळीक आणि विश्वास त्यातून व्यक्त व्हायचा. आज मात्र काळ खूप बदलला आहे. आधुनिक जीवनशैली, स्वच्छतेची साधने, विविध शॉम्स आणि औषधे यामुळे केसांमध्ये उवा होण्याचे प्रमाण कमी झाले आहे. तसेच आजच्या धावपळीच्या आयुष्यात लोकांना एकत्र बसून गप्पा मारण्याला वेळ उरत नाही. त्यामुळे अशा साध्या पण माणुसकीने भरलेल्या क्षणांचे अस्तित्व हळूहळू कमी झाले आहे. आज स्त्रिया शिक्षण, नोकरी, व्यवसाय या क्षेत्रांत पुढे जात आहेत. त्यांचे जीवन अधिक व्यस्त झाले आहे. त्यामुळे दारत किंवा अंगणात बसून उवा काढण्याचे ते दृश्य आता जवळजवळ दिसनासे झाले आहे. पण या आठवणी आपल्याला एक गोष्ट नक्की शिकवतात - पूर्वीच्या काळात साध्या-सोप्या गोष्टींमधूनही माणसांमध्ये होत. त्या काळात हे काम केवळ स्वच्छतेसाठी नव्हते, तर त्यामागे आपुलकी, स्नेह आणि संवादाचा एक सुंदर धागा जोडलेला असायचा. एक स्त्री दुसऱ्या स्त्रीचे केस अलगच बाजूला करत उवा शोधायची. त्या दरम्यान घरगुती गप्पा, मुलाबाळांची चर्चा, सणवार, सुख-दुःख यावर मनमोकळ्या गप्पा रंगायच्या. उवा काढताना कधी हशा, कधी आठवणी, कधी सखे - अशा हळहळू कमी होत चालली आहे. म्हणूनच कधी कधी अशा आठवणी मनात येतात आणि सहज दिसायचे. उन्हाळ्याच्या दुपारी किंवा संध्याकाळच्या वेळेस अंगणात चर्टई टाकून बसलेल्या बायका, एकमेकींच्या केसात हात फिरवत उवा काढताना दिसायच्या. यात कोणताही संकोच नव्हता. उरत

पाणी भरायला जात आणि त्या निमित्ताने एकमेकींशी भेटत. 'जेवण झाले का?', 'सगळं ठीक ना?' अशा आपुलकीच्या चौकशी होत. सुख-दुःखाच्या गोष्टी एकमेकींना सांगितल्या जात. एखाद्या चर्यात भाजी झाली तर ती शेजाऱ्यांकडेही पाठवली जात असे. या छोट्या काढण्याची ती छोटेशी कृती कदाचित आजच्या दृष्टीने साधी वाटेल, पण त्या निमित्ताने निर्माण होणारे आपुलकीचे नाते आणि संवादाचे क्षण खूप मौल्यवान होते. आजच्या आधुनिक जगात सुविधा वाढल्या, जीवनशैली बदलली, पण त्या काळातील साधेपणा, जिद्दाला आणि एकमेकांसाठी वेळ काढण्याची भावना मात्र हळूहळू कमी होत चालली आहे. म्हणूनच कधी कधी अशा आठवणी मनात येतात आणि सहज दिसायचे. उन्हाळ्याच्या दुपारी किंवा संध्याकाळच्या वेळेस अंगणात चर्टई टाकून बसलेल्या बायका, एकमेकींच्या केसात हात फिरवत उवा काढताना दिसायच्या. यात कोणताही संकोच नव्हता. उरत

मानवी इतिहासात जगभरच पितृसत्ताक व्यवस्था बळकट असल्याने स्त्रीजीवन दुर्लक्षित राहिले, दुय्यम राहिले. प्रबोधनकाळात म्हणजे रेनेसाँच्या काळात सर्व माणसे समान आहेत, हा वर्ण, वर्ग, धर्म, जात विरहित मानवतावादी विचार उदयास आला. यातूनच पुढे फ्रेंच राज्यक्रांती घडून आली. डेव्हिड ह्यूम, रुसो, ऑगस्ट क्रांण्ट, जॉन्स स्टुअर्ट मिल्स, हर्बर्ट स्पेन्सर या विचारवंतांनी मानवतावादी विचार प्रसृत केला. पण या तत्त्ववेत्त्यांनीही स्त्रियांच्या माणूसपणाचा विचार केला नाही.

'स्त्रि' या पुरुषपेक्षा जमातीच कमजोर असतात. निर्मितीसाठी त्यांचे शरीर योग्य आहे, सामाजिक जीवनासाठी नाही,' अशी या तत्त्ववेत्त्यांची विचारसरणी असल्यामुळे त्यांनी मांडलेला मानवतावाद स्त्रियांना लागू होत नव्हता. तेव्हा तत्कालीन बुद्धिवंत स्त्रियांनी यावरिड आवाज उठवला. आम्ही माणूस नाही का? आम्हाला मानवी हक्क मिळविण्याचा अधिकार नाही का? असे प्रश्न निर्माण केले. जॉन स्टुअर्ट मिल्स साख्खा विद्वान विचारावण्याला या प्रश्नाने विचार करावयास भाग पाडले. स्त्रियांचा माणूसपणाचा मागीलचा तो पुरस्कर्ता झाला आणि हळूहळू जगभरात स्त्रियांच्या हक्क आणि न्यायाचा विचार गतिमान झाला. आपला देश तर पितृसत्ताक ता, गरिबी, अज्ञान, अंधश्रद्धांनी जखडलेला असल्यामुळे स्त्रियांच्या समस्या फार तीव्र स्वरूपाच्या होत्या आणि आहेत. महात्मा जोतीराव फुले, सावित्रीबाई फुले, महर्षी धोंडो कर्वे, पंडिता रमाबाई, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी स्त्रियांच्या समस्या सोडविण्याचे कार्य केले. या कार्याला स्त्रीमुक्ती किंवा स्त्रीवाद हे नाव नसले दिले तरी हे कार्य स्त्रीमुक्तीचे आणि स्त्रींच्या सक्षमीकरणामेच होते. 1882 साली विदर्भकन्या ताराबाई शिंदे यांनी 'स्त्रीपुरुष तुलना' हे अत्यंत महत्त्वाचे पुस्तक लिहिले. स्त्रियांचा केवळ घेऊन पुरुषसत्ताकतेवरिड खरसरीत भाषेत लिहिलेल्या या पुस्तकांनीही स्त्रीमुक्तीच्या कार्याला बळकटी दिली. भारताच्या संविधानाने स्त्री-पुरुष असा कोणताही भेदभाव न करता सर्व प्रकारची लिंग समानता प्रस्थापित करणारे कायदे केले आहेत. स्त्रियांची स्थिती सुधारावी म्हणून शासनानेही वेळेवेळी अनेक धोरणे राबविली आहेत, योजना राबविल्या आहेत. महिला आयोगाद्वारेही स्त्रियांच्या समस्यांचा अतिशय पोटाटिकनी विचार होतो. स्त्री-अध्यास केंद्रांवर अनेक संशोधक, विचारवंत स्त्रियांच्या सक्षमीकरणाबाबत अभ्यास मांडतात. त्यानुसार धोरणे ठरविली जातात. तरी स्त्रियांचे प्रश्न, स्त्रियांची सुरक्षितता कमी न होता वाढताना दिसत आहे. आज जागतिक स्तरावर जी पुढे सुरू आहेत त्याची झळ स्त्रिया आणि छोट्या मुलांनाच मोठ्या प्रमाणावर बसत आहे. याबाबतच्या बातम्या, फोटो आपण पाहतोच आहोत. आपल्या वर्तमानपत्रांची पाने स्त्रियांवरील अन्याय, अत्याचाराच्या घटनांनी भरलेली दिसून येत आहेत. 8 मार्चच्या निमित्ताने या गोष्टींकडे लक्ष वेधणे फार आवश्यक आहे. महिला दिन हा स्त्रियांच्या हक्काशी, समानतेच्या मूल्यांशी, न्यायाशी जोडलेला आहे. आज स्त्रियांच्याही जागृयात आधुनिकता आली आहे. पण राहणीमानात आधुनिकता आणि विचार

जागतिक महिला दिन आणि आम्ही स्त्रिया

परंपरावादी पितृसत्ताक अशी विसंगती ही अनेकदा स्त्रियांच्या बाबतीत दिसून येते. महिला दिनाला फेटे बांधून बाईंक चालवणे, ढोल वाजवणे, दागिन्यांनी शरीराला मढवणे, जुन्या कलाबाद्द परंपरांचे पुनर्जीवन करणे, अशा उत्सवी कार्यक्रमांची वाढती संख्या अनुभवावयास येत आहे. आज सर्वच क्षेत्रात महिलांना रेस्टॉरंट, हॉटेल्, मॉलमध्ये सवलती जाहीर होतात. या सर्व ठिकाणी स्त्रिया गद्दीही करतात; पण या गदरोळात महिलादिन साजरा करण्यामागील वैचारिक पाश्र्वभूमी हरवली जात आहे. अनेक ठिकाणी स्त्रियांना पुन्हा घरगत डांबण्यासाठी पितृसत्तेचे गौरीकरण सुरू आहे. बुवाबाबांच्या नादी लावण्याचा महिलांचे प्रमाण वाढत आहे. श्रद्धेच्या नावाखाली अंधश्रद्धा जोपासली जात आहे. त्यामुळेच सध्याच्या काळात स्त्रियांच्या चळवळीपुढील आव्हाने वाढली आहेत. अजूनही स्त्रियांमध्ये भंगिनीभाव निर्माण झालेला नाही. सुशिक्षित उच्चवर्गीय स्त्रियांना कामगार कष्टकरी स्त्रियांबद्दल ममत्व वाटत नाही. शहरी स्त्रियांना ग्रामीण स्त्रियांच्या समस्यांबाबत काही देणेघेणे नसते. असंख्य असंघटित क्षेत्रात काम करणाऱ्या स्त्रियांबद्दल संघटित क्षेत्रातील स्त्रियांना कळवळा वाटत नाही. कापरेट क्षेत्रात मोठ्या पॅकेजवर नोकरी करणाऱ्या आर्थिक दृष्ट्या संपन्न स्त्रियांना घर, मुलेबाळे आणि नोकरी याचा प्रचंड ताण असतो. त्यांना पाच दिवसांच्या आठवड्याची अत्यंतिक गरज आहे. तर इकडे सतर तास काम केले पाहिजे, रविवाराच्या सुट्टीची गरज काय? असे प्रश्न विचारण्याचे साहस उद्योगपती करत आहेत. कष्टकरी समूहाविषयी आस्था बाळगता दिवसाला आठ तासांच्या कामाची आणि पाच दिवसाच्या आठवड्याची मागणी करण्याची वेळ आली आहे. दुसऱ्या बाजूने विचार करतांना हे ही लक्षात येत आहे की स्त्रियांचे प्रश्न अजूनही सुटलेले नाहीत.

प्रवृत्त करावा. समाजाचीही अत्याचारावत व्यक्तीकडे बघण्याची दृष्टी बदलण्याची फार गरज आहे. त्याचबरोबर आज मुलीसुद्धा मुलांसारखे वागण्याचा प्रयत्न करतात. मुलींमध्येही अत्याचारेचे प्रमाण वाढत आहे. मुलांसारखे बघण्याच्या व्झहास करण्यापेक्षा निसर्गात तिच्यात काही वेगळ्या क्षमता आहेत हे आता विज्ञानानेही सिद्ध झाले आहे. त्या क्षमतांचा विकास करून तिने आपले व्यक्तिमत्त्व फुलवावे. आपल्यावर ओढवणाऱ्या संकटांचा कानोसा घेत सेल्फ डिफेंन्सला सज्ज व्हावे. आपल्या बुद्धिमत्तेचा, जिद्दीचा आणि कष्टाळूपणाचा व्यक्तिमत्त्व विकासासाठी दिनाच्या निमित्ताने अशा विषयांवर चर्चा होण्याची गरज आहे. अजूनही आपल्याला महिला दिनाच्या निमित्ताने महिलांपुढील समस्यांचीच चर्चा करावी लागते. उत्साहाने, स्वतःविषयीच्या अभिमानाने जागतिक महिला दिन साजरा करता येत नाही, ही खेदभावना आपणच प्रत्यतुर्वर्क संपवू या. पाश्चात्य देशात स्त्रीपुरुष समानतेचा लढ्याला आरंभ झाला. तेव्हा काळात या लढ्यातील एक गीत खूप गाजले होते. त्या गीतातले शब्द आहेत, 'आमचा संघर्ष जग सुंदर करण्यासाठी आहे. भाकरी आणि गुलाबासाठी आहे...' म्हणजे आमच्या मूलभूत गरजा भागल्या पाहिजे त्याचबरोबर सौंदर्यपूर्ण जीवन आम्हाला जगता आले पाहिजे. आपण सर्व महिला, नव्या पिढीतील मुली यासाठी अग्रसर होऊ या आणि उत्साहाने महिला दिन साजरा करू या. ■■

संघ भाजप का फुटत नाही आणि बहुजनच का फुटतात?

शत्रू आहेत अशा प्रकारची मानसिकता त्याने निर्माण केलेली आहे. संघ सतत आक्रमक भूमिकेत असतो. ही आक्रमकता किंवा हिंसा ही फक्त इतर धर्मांच्या बाबतीतच नाही तर ज्यांना संघ हिंदू म्हणतो, इथे बहुसंख्य लोक हिंदू आहेत अशी भूमिका सांगतो ती भूमिका राबवत असताना हिंदूंच्याच विरुद्ध आक्रमक आणि हिंसक भूमिका घेतो. उदाहरणार्थ या देशात ज्यांना दलित म्हटले आहे, असंख्य म्हटले आहे त्यांच्या विरोधात एक प्रकारची हिंसक वृत्ती दिसून येते. त्यांच्यावर अत्याचार करणे, बहिष्कार टाकणे, विवाह प्रसंगी ते घोड्यावर बसले तर हिंसक होणे वा ते तसेच राहवे म्हणून दबाव आणणे सुरू आहे. म्हणजे हिंदू म्हणायचे पण अत्याचार जारी ठेवायचे. आदिवासीं बाबत थोड्याफार प्रमाणात हीच भूमिका आहे. देशात ज्यांची बहुसंख्या आहे, जो ओबीसी वर्ग आहे हा वर्ग देखील जेव्हा आपल्या हक्कांची मागणी करतो, समतेची मागणी करतो किंवा आरक्षणाची मागणी करतो तेव्हा त्यांच्या विरोधात संघ परिवार, विशेषता संघातले स्वतःला उच्च म्हणणारे लोक हिंसक होतात. आक्रमक होतात. मंडल आयोगाच्या वेळेस जी भूमिका संघाने किंवा ब्राह्मणी संघटनांनी घेतलेली होती ती त्यांच्या विरोधात होती. त्या वेळी अनेक आत्महत्या घडवून आणल्या होत्या. त्याचप्रमाणे या बहुसंख्य ओबीसींना वापरण्यासाठी मग मार मंदिराचा मुद्दा पुढे आणण्यात आला आणि त्या माध्यमातून मुस्लिम विरोधी हिंसा घडविण्यात आली? गुजरात मधले गोपरा प्रकरण किंवा बाबरी मस्जिद पडल्यावर जी हिंसा झाली त्या माध्यमातून ओबीसींना किंवा त्यांच्या प्रश्नांना बाजूला तर ठेवलेच, परंतु त्याचा अन्वन एक फायदा घेतला तो म्हणजे मंदिर मुद्दा पुढे करून ओबीसींना मुस्लिम विरोधी करण्याचे षडयंत्र पार पाडले.

आचार्य संघटना आम्ही जेव्हा आमच्या संघटनांचा, पक्षांचा विचार करतो तेव्हा हे दिसून येते की आम्ही सर्व विचारांना सममिट आहोत. शरण आहोत कारण आम्ही सुद्धा जात पाळतो. उच्च नीचता मान्य करतो. तेव्हा ती संघाची भूमिका असेच कारण संघ हा जातीयव्यवस्थेच्या उत्तरंडीच आहे. हे की ब्राह्मण सर्वांचे निर्माते आहेत, मालक आहेत. तीच भूमिका आज संघ घेत आहे. संघ म्हणतो ती आम्ही या देशाचे मालक आहोत. गोळखलकरांनी बॅच ऑफ थॅटर्स या पुस्तकात ही मांडणी केलेली आहे. म्हणजे संघ या देशाचा मालक समजतो. संघ समजतो म्हणजे ब्राह्मण समजतात. मनुस्मृतीची भूमिका ही मनुस्मृतीची भूमिका आहे आणि ती शेकडो वर्षांपूर्वीची आहे आणि

आजही संघ ही भूमिका साकारत आहे. यावरून हे दिते की आमच्या संघटनांमध्ये किंवा संघाच्या संघटनांमध्ये ध्येयाच्या बाबतीमध्ये जो फरक आहे तो लक्षात घेतला पाहिजे. आम्ही आजही माणसाच्या भूमिकेत आहोत. आम्हाला आक्षेप द्या, आम्हाला न्याय द्या असे जेव्हा इथले दलित ओबीसी किंवा मुसलमान म्हणतात तेव्हा ती ब्राह्मण समोर, हिंदुराष्ट्रा समोर करण्यात येणारी गरज आहे. तुम्ही हक्क म्हटले तरी ते देत नाही. विव्धानांला सुद्धा ते मानत नाही. संविधानामध्ये दिले आहे ते सुद्धा इथल्या बहुसंख्य लोकांना कस मिळणार नाही याची तजवीच ते करत आहेत. आजवर केलेली आहे आणि म्हणून हे समजून घ्यायला पाहिजे की त्यांचे जे ध्येय आहे, त्याची जी भूमिका आहे ती समजून घ्यायला पाहिजे. आजची जी स्थिती समाजात आहे तीच स्थिती कायम ठेवणे आणि पुढे मनुस्मृती प्रमाणे ब्राह्मण सर्वांचे मालक हीच भूमिका ते ठेवणार आहेत. या भूमिकेच्या विरोधामध्ये बहुजन समाजातील दलित, आदिवासी, ओबीसी मधील कोण भूमिका घेत आहेत? वर्ण-जातिव्यवस्था त्यांचे हिंदू राष्ट्र आहे. त्या विरोधामध्ये समतेवर आधारित राष्ट्र निर्माण करण्याची भूमिका आम्ही घेतो का की आम्ही आपसांमध्येच भांडतो? आमचा मर्यादित, छोटसा अहंकार आम्हाला अलग ठेवतो. ब्राह्मणामध्ये अहंकार आहे सामाजिक वर्चस्व नाही आणि तो प्रत्येक ब्राह्मण मनात ठेवतो म्हणून त्यांच्यामध्ये कुरकुरी असल्या तरी सामाजिक वर्चस्वाचा अहंकार प्रत्येक ब्राह्मण मनात ठेवतो. म्हणून त्यांच्यामध्ये कुरकुरी असल्या तरी ते आपले वर्चस्व कायम ठेवण्यासाठी सतत एकत्र असतात. आम्ही मात्र खाली राहण्यासाठी भांडत असतो. एकमेकांच्या संघटना व पक्षांची विरोध करतो. आम्हाला सर्व जाती या समान आहेत, कुठलीही जात उच्च वा नीच नाही अशा भूमिकेमध्ये आमची भूमिका जात नाही. अशी भूमिका आम्ही जपतो, म्हणजे त्यांच्या वर्चस्वाला मरत करतो. त्यांना शिष्या देऊन, टीका करून त्यांचे वर्चस्व कमी होणार नाही. ते कमी करण्यासाठी किंवा समता स्थापन करण्यासाठी तुम्हाला एकत्र यावं लागेल. एकजूट व्हावे लागेल. एक ध्येय ठेवावे लागेल. या देशांमध्ये सामाजिक समता निर्माण करणे हेच हिंदू राष्ट्राला उरत आहे. हेच बहुजन राष्ट्र आहे बुद्ध राष्ट्र आहे सिंधू राष्ट्र आहे हे मान्य करावे लागेल. ■■

नेदरलँड्समध्ये महिला दिन

‘स्वातंत्र्य, समता आणि आत्मविश्वासाची परंपरा’

‘अॅमस्टरडॅम, 8 मार्च’ - जगभरात 8 मार्च रोजी साजरा होणारा आंतरराष्ट्रीय महिला दिन नेदरलँड्समध्ये वेगळ्या आणि अर्थपूर्ण पद्धतीने साजरा केला जातो. येथे हा दिवस वेगळे उत्सव नसून, महिलांच्या स्वातंत्र्य, समानता आणि सामाजिक योगदानाची जाणीव करून देणारा दिवस आहे.

दुसऱ्या महायुद्धानंतर युरोपमधील अनेक देशांमधील नेदरलँड्सलाही मोठ्या प्रमाणात मनुष्यहानीला सामोरे जावे लागले. शेजारील Germany आणि स्वतः Netherlands या दोन्ही देशांमध्ये असंख्य पुरुष युद्धात मृत्युमुखी पडले. या परिस्थितीत कुटुंब, शेत, उद्योग आणि व्यापार यांची जबाबदारी महिलांवर आली. या कठीण काळात डच महिलांनी केवळ घर सांभाळले नाही, तर शैतीची सर्व कामे स्वतः केली. मोठे ट्रक चालवले, कारखाने आणि व्यवसाय हाताळले. युद्धानंतरची पुनर्बाणी ही महिलांच्या कष्ट आणि जिद्दीमुळे शक्य झाली, असे म्हटले जाते. या अनुभवांमुळे नेदरलँड्समध्ये महिलांची स्वावलंबनाची परंपरा अधिक दृढ झाली. आजच्या काळात पाहिले तर नेदरलँड्समध्ये महिला विविध क्षेत्रांत उच्च पदांवर कार्यरत आहेत - राजकारण, शिक्षण, विज्ञान, तंत्रज्ञान, आरोग्यसेवा, उद्योग आणि शैली अशा सर्व क्षेत्रात त्यांचा ठसा उमटलेला आहे. विशेष म्हणजे, येथे महिलांना उच्च पदांवर काम करणे हे 'विशेष' मानले जात नाही, ते समाजातच आहे. दृष्टीने स्वाभाविक आणि सामान्य गोष्ट मानली जाते. हीच खरी समानतेची पायरी आहे. महिला दिनाच्या निमित्ताने नेदरलँड्समध्ये विविध कार्यक्रमांचे आयोजन केले जाते. Amsterdam, Rotterdam आणि trecht यांसारख्या शहरांमध्ये चर्चासत्रे, कार्यशाळा आणि सांस्कृतिक कार्यक्रम आयोजित केले जातात. या कार्यशाळांमध्ये वैयक्तिक विकास, नेतृत्वगुण, मानसिक

आरोग्य, काम-जीवन समतोल, तसेच हवामान बदल, मानवाधिकार आणि जागतिक राजकारण यांसारख्या जागतिक प्रश्नांवर चर्चा केली जाते. डच समाजात महिला दिन हा केवळ उत्सव नसून आत्मपरीक्षणाला दिवस मानला जातो. समान वेतन, कार्यस्थळी समान संधी, मातुत्व आणि पितृत्व रजा, आणि विविधतेचा सम्मान या मुद्द्यांवरही या दिवशी विशेष भर दिला जातो. अनेक संस्था महिलांच्या नेतृत्वाला प्रोत्साहन देण्यासाठी मार्गदर्शन सत्रे आणि नेटवर्किंग कार्यक्रम आयोजित करतात. नेदरलँड्समध्ये महिला सायकल चालवताना, ट्राम चालवताना, मोठ्या कंपन्यांचे व्यवसायपत्र कताना किंवा डच महिला. आजच्या काळात पाहिले तर नेदरलँड्समध्ये महिला विविध क्षेत्रांत उच्च पदांवर कार्यरत आहेत - राजकारण, शिक्षण, विज्ञान, तंत्रज्ञान, आरोग्यसेवा, उद्योग आणि शैली अशा सर्व क्षेत्रात त्यांचा ठसा उमटलेला आहे. विशेष म्हणजे, येथे महिलांना उच्च पदांवर काम करणे हे 'विशेष' मानले जात नाही, ते समाजातच आहे. दृष्टीने स्वाभाविक आणि सामान्य गोष्ट मानली जाते. हीच खरी समानतेची पायरी आहे. महिला दिनाच्या निमित्ताने नेदरलँड्समध्ये विविध कार्यक्रमांचे आयोजन केले जाते. Amsterdam, Rotterdam आणि trecht यांसारख्या शहरांमध्ये चर्चासत्रे, कार्यशाळा आणि सांस्कृतिक कार्यक्रम आयोजित केले जातात. या कार्यशाळांमध्ये वैयक्तिक विकास, नेतृत्वगुण, मानसिक

संकटाच्या काळातील धैर्य, परिश्रम आणि आत्मविश्वास यांच्या जोरावर समाजाला नवी दिशा देता येते. आज नेदरलँड्समध्ये महिला सर्वत्र आहेत -निर्णयप्रक्रियेत, नेतृत्वात आणि प्रगतीच्या प्रत्येक टप्प्यावर आणि कदाचित याच कारणांमुळे त्यांना स्वतःबद्दल 'विशेष' वाटत नाही; कारण समानता त्यांच्या दृष्टीने आता स्वाभाविक वास्तव बनले आहे. ■■

आंतराष्ट्रीय महिलादिन विशेष : संकलन व शब्दांकन तसेच सजावट पिती तिरपुडे, ज्योतस्ना बनसोई, राजनी मोहांड, पविता तावडे, सेजल काळे, रुपाली ढंगे, निर्मला गणपति व सुषमा शीला रामटेके.

सोमवार, ०९ मार्च २०२६

Monday, 09 March 2026

महिला दिन आणि स्त्री

8 मार्च आला की शुभेच्छांचा वर्षाव सुरू होतो. 'नारी शक्तीला सलाम', 'आई म्हणजे देवता', 'स्त्री ही त्यागाची मूर्ती' अशा घोषणांनी वातावरण भरून जाते. पण प्रश्न असा आहे की स्त्रीला देवता बनवणारा समाज तिला माणूस म्हणून समानता देतो का ?

महिला दिन हा केवळ उत्सवाचा दिवस नाही; तो राजकीय, सामाजिक आणि न्यायिक जागृतीचा दिवस आहे. या दिवसाला एक ऐतिहासिक पार्श्वभूमी आहे. इतिहासातील ठिणगीमुळे हा दिवस अस्तित्वात आला. यात कामगार स्त्रियांचा आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील विद्रोह समाविष्ट आहे. म्हणूनच आंतरराष्ट्रीय महिला दिनाची सुरुवात गुलाबी फितीमधून झालेली नाही, तर कारखान्यांच्या धुग्यांयतून झाली. कामाचे अमानुष तास, कमी वेतन आणि मतदानाचा हक्क नाकारणारी व्यवस्था हाणून पाडण्यासाठी स्त्रिया रस्त्यावर उतरल्या.1910 मध्ये कलारा डेटकिन यांनी महिला दिनाचा प्रस्ताव मांडला. हा प्रस्ताव स्त्रीच्या समानासाठी नव्हे, तर तिच्या हक्कांसाठी होता. आंतरराष्ट्रीय महिला दिन दरवर्षी 8 मार्चला साजरा केला जातो. हा दिवस 20 व्या शतकाच्या सुरुवातीला कामगार चळवळीतून सुरू झाला. 190८ मध्ये न्यूयॉर्कमधे महिलांना कामाचे तास कमी करणे आणि मतदानाचा अधिकार यासाठी निदर्शने केली होती. 190८-19०9 या काळात अमेरिकेतील सुमारे 1५,००० महिलांनी कामाच्या ठिकाणच्या अन्यायाविरुद्ध, कमी पगार आणि जादा कामाचे तास, याविरोधात न्यूयॉर्क मध्ये मोर्चा काढला. त्यावेळी सोशलिस्ट पार्टी आणि अमेरिकेने पहिला महिला दिन साजरा केला. 1९10 मध्ये कोपन्हेगेन येथील परिषदेत क्लारा झेटकिन यांनी महिला दिनाचा प्रस्ताव मांडला. हा प्रस्ताव सर्वानुमते मान्य झाला आणि त्याला आंतरराष्ट्रीय स्वरूप प्राप्त झाले. त्यानंतर 1९17 मध्ये संयुक्त महिलेांचा ऐतिहासिक लढा झाला. रशियातील महिलांनी 8 मार्च रोजी 'भारक आणि शांतता' (Bread and Peace) या मागणीसाठी संप केला. या ऐतिहासिक घटनेमुळे 8 मार्च हा दिवस निश्चित करण्यात आला. 1९75 मध्ये संयुक्त राष्ट्र संघाने 8 मार्चला अधिकृतपणे 'आंतरराष्ट्रीय महिला दिन' म्हणून मान्यता दिली. तेव्हापासून जागर भरिला दिन साजरा केला जाऊ लागला. म्हणूनच हा दिवस केवळ सेलिब्रेशनचा नसून महिलांच्या समानतेचा, हक्कांचा आणि सामाजिक, राजकीय, आर्थिक उल्लेखीचा समान करण्याचा दिवस आहे. भारतामध्येही महिला सबलीकरणच्या अनुषंगाने हा दिवस मोठ्या प्रमाणावर साजरा केला जातो. भारतात 1९४3 सालापासून महिला दिन साजरा करण्यास सुरुवात झाली. याशिवाय 1३ फेब्रुवारी हा दिवस सर्बोच्च न्यायडू यांच्या जयंतीनिमित्त 'राष्ट्रीय महिला दिन' म्हणून साजरा केला जातो. जात आणि पितृसत्ता या दुहेरी साखळ्यांविरुद्धचा लढा भारतीय महिला अन्याहदपणे देत आहेत. भारतातील स्त्रियांचे प्रश्न हे जातीयव्यवस्था आणि पुरुषप्रधान संस्कृतीशी जोडलेले आहेत. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर म्हणतात की भारतातील स्त्री-पुरुष असमानता ही जातव्यवस्था विकवण्यासाठी निर्माण करण्यात आली.मनुस्मृतीत सापितल्याप्रमाणे

आर्थिकदृष्ट्या सक्षम झाल्या पाहिजेत. स्त्रीच्या स्वातंत्र्याचा दस्तऐवज म्हणून भारतीय संविधानाकडे सकारात्मक दृष्टीने पाहिले जाते. भारतीय संविधान हे स्त्रीच्या हक्कांचे राजकीय शस्त्र आहे. समानता (कलम 1४), भेदभावाविरोध (कलम 1५) आणि समान सत्ती (कलम 1६) या केवळ तरतुदी नाहीत; ती सामाजिक क्रांतीची बीजे आहेत. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर म्हणतात, 'कोणत्याही समाजाची प्रगती त्या समाजातील स्त्रीच्या प्रगतीवरून ओळखता येते.' हिंदू कोड बिलच्या माध्यमातून डॉ. आंबेडकरांनी स्त्रीला वारसाहक्क आणि घटस्फोटाचा अधिकार देण्याचा प्रयत्न केला. यासाठी त्यांना प्रचंड विरोध सहन करावा लागला; तरीही त्यांनी माथा घेतली नाही.197५ मध्ये संयुक्त राष्ट्र संघाने 8 मार्चला अधिकृतपणे महिला दिनाची मान्यता दिलेली, तरी भारतात स्त्रीच्या हक्कांची पायाभरणी संविधानाने आधीच केली होती. आजची वस्तुस्थिती अशी आहे की महिला दिनी आपण सेलिब्रेशन करतो, 'आमचा दिवस' म्हणून दिवसभर मिरवतो, पण घरी गेल्यावर पितृसत्ताक व्यवस्थेचा पागडा कायम राहतो. आजही महिलांना मोकळ्या श्वास घेता येत नाही. हिंस्त्र प्रश्लेषाच्या पुरुषी हिंसेची भीती जास्त वाढते. नॅशनल क्राइम रेकॉर्ड पोलीस स्टेशन लैंगिक अत्याचार महिलांवरील अत्याचारांच्या घटनांमध्ये महाराष्ट्र देशात दुसऱ्या क्रमांकावर आहे. अलिकडच्या काळात अनेक धक्कादायक घटना समोर आल्या आहेत. राजकीय, राजकीय, राजकीय विस्मयकारक, मुंबईतील साकीनाका बलात्कार प्रकरण, बंदरपूर जिल्ह्यातील राजुरा येथील वसतिगृहवृतील अत्याचार, या घटना समाजाला हादरवून टाकण्याच्या आहेत. महाराष्ट्रातील महिलांवरील गुन्हापैकी मोठा हिस्सा घरगुती हिंसाचाराचा आहे. पती आणि नातेवाइकांकडून होणारा छळ हे अत्याचाराचे प्रमुख कारण असल्याचे दिसून येते. नवी मुंबईतील गेल्यासोली येथील बेकर निवारा केंद्रातील महिलांवरील अत्याचारांचे आरोप, सार्वजनिक ठिकाणी होणारे गैरव्यव्ह, तसेच सोशल मीडियावरील सायबर छळ, या घटनाही चिंताजनक आहेत. म्हणून प्रश्न असा आहे की महिला दिन साजरा केल्यामुळे स्त्रियांवरील

प्रा संध्या वैद्य

मो.902921९६३४

विधानसभांमध्ये स्त्रियांचे प्रतिनिधित्व पुरेसे आहे का? घरगुती कामाला आर्थिक मूल्य दिले जाते का? स्त्रीच्या श्रमाचे शोषण आजही घरात आणि बाहेर दोन्हीकडे सुरू आहे. याविरोधात स्त्रीवादी संघटनांनी ठाम आवाज उठवायला हवा. ज्या दिवशी महिलांवरील अन्याय करणारी पुरुषी मानसिकता नष्ट होईल, तो दिवस खऱ्या अर्थाने महिला दिन ठरेल. शिक्षात समान गुणवत्ताक, संपत्तीतील समान हक्कांची अंमलबजावणी, राजकीय प्रतिनिधित्वात वाढ, जात-पितृसत्तेविरुद्ध वैचारिक चळवळ आणि संविधानिक मुल्यांची सामाजिक अंमलबजावणी-ही काळजी गरज आहे.स्त्री देवता नव्हे, नागरिक आहे. तिला 'देवी', 'लक्ष्मी' म्हणणे सोपे आहे; पण तिला समान नागरिक म्हणून मान्यता देणे कठीण आहे. स्त्री ही करणेची पात्र नाही; ती अधिकाराची धनी आहे. ही घरगुतीत मर्यादित नाही; ती राष्ट्रनिर्मितीची केंद्रबिंदू आहे. महिला दिन हा समानतेची क्रांती पूर्ण करण्याचा दिवस आहे. संपर्क, स्वातंत्र्य आणि संविधानाचा संरक्ष देणारा दिवस. समानतेची जाणीव करून देणारा आणि समाजपरिवर्तनाचा संकेतक करण्याचा दिवस आहे. ■■

8 मार्च : जय संविधान – जय महिला निर्धार दिन

माझ्या तमाम माता भगिनींनी, आठ मार्च हा दिवस महिला दिवस म्हणून जगन्मान्य आहे. भारतीय महिला युद्धा या दिवशी विविध काळक्रमानी आखणी करून हा दिवस साजरा करीत असतात. परंतू, मला असे वाटते की, महिला दिनाचे औचित्य साधून भारतीय महिला जे जे म्हणून कार्यक्रम साजरे करीत असतात, ते सर्व कार्यक्रमां, (काही उपवाद वाळटा) स्त्रीयांवर ज्या सामाजिक, शैक्षणिक, सांस्कृतिक, धार्मिक आणि पुरुषसत्ताक वर्चस्वावुढ जाचक निर्बंध लादले जातात त्यालाच अधिक वाळटी देणारे असतात.

महिलांना जास्तीत जास्त अंधश्रद्धा आणि अंधभक्त बनवण्यासाठी, जे जे म्हणून हथप, दादा, दिदी, शास्त्री, बापू ई. काल्पनिक धर्मांधांचे खोटे गोष्टे गावून, फक्त अमानवीय, असंविधानिक, कल्यांध आणि धर्मांध विषम विचार आणि कृतींचा भडोमार महिलांवर करीत असतात त्यापासून महिलांनी आधी मूक झाले पाहिजे. यांच्या मंडपात महिलांचा सहभाग हा खुप मोठ्या संख्येने असतो. आणि त्याच महिला आठ मार्च हा महिला दिवसही साजरा करीत असतात, हा गंभीर चिंतेचा आणि चिंतनाचा विषय बनला आहे. या महिला जर, महिला दिनी, महिला मुक्तीच्या गप्पा करीत असतील, तर या महिला खरेच विविध जातीय धर्मांधेतेच्या जाचक बंधनानुतून मूक होतील काय? वर्गीय वर्ग धर्मांध, सांस्कृतिक, सामाजिक, चाली, रिती, रूढी आणि परंपरेच्या नावाखाली स्त्रियांवरील अन्याय, अत्याचार, शोषण, दडपणकृतीच्या विरोधात एकवटतील का? असे प्रश्न आजच्या दिनी स्त्रियांनी स्वतःलाच विचारून आत्मपरीक्षण केले पाहिजे. आणि मी यांच्या मंडपाखाली जाऊन बसणार नाही, आणि माझे मन आणि मेंदू खोटाया आणि चुकीच्या गोष्टींचे समर्थन करणार नाही, असाच निर्धार केला पाहिजे. परंतू, मनुष्यवंशीयांपासून महिला दिन साजरे करून ही महिला स्वतंत्र आणि निरभ्र होतांना दिसत नाही. म्हणून महिलांच्या संविधानिक हक्क आणि अधिकारां संदर्भात चर्चा, संवाद, गोष्टी, कृती कार्यक्रम झाले पाहिजेत. सी पण नैसर्गिकतया एक स्वतंत्र आणि जिवंत मानव आहे. परंतू विषम, धर्मांध पुरुषसत्ताक वर्चस्वातून ती गुलाम बनल्या गेली. भोग - वस्तू णगल्या गेली. परंतू, तिला ही स्वतःचे विचार आहेत, तिला ही स्वतःचे मन आहे. तिच्यातील निरभ्र घेण्याची क्षमता आहे, तिला ही घरात, दारात, कुठुंबात, समाजात स्वातंत्र्य हवे आहे. स्वाभिमान अधिमान, प्रतिष्ठ हवी आहे. हा विचार जाणीवपूर्वक बाजूला सारून, धर्मांध धर्म ग्रंथांचे दाखले देऊन, स्त्रीयांचे हे सगळे मूलभूत विचार, हक्क आणि अधिकार विस्मरणानेही, जाल्यांध, धर्म नाकारतात. त्यासाठीच तर त्यांनी तसे विषम धर्मांध - कायदे - नियम बनवून ठेवले आहेत. आणि जाणीवपूर्वक तरी समाज रचना पण उभी केली आहे. म्हणून स्त्रीयांनी धर्मांध विषम, जुलमी चौकट तोडण्यास महिला

दिनी पुढे आले पाहिजे. कारण मनुस्मृती सियांना एक मानव म्हणून कोणतेच स्वातंत्र्य देत नाही. जसे की, 1) अध्याय २/214 पान नं. ४2 माता, बहीण कन्या यांच्यासोबत एकांतात बासू नये. 2) अध्याय २/212 पान नं. ४२ श्रंगार चेष्टेने पुरूषास दुषित करणे हा स्त्रीयांचा स्वभावाच आहे. 3) अध्याय 1०/६3 पान नं. २९2 सात जन्म हाच नवरा मिळू दे चे रहस्य बघा - हिंदू स्त्रीला ब्राह्मणापासून जर कन्या झाली, ती कन्येश्री जर ब्राह्मणाने विवाह केला, यांच्या समगामानुवृत्ती जर पुरूष कन्याच जन्माला आली व अशीच सात पिढ्यापर्यंत ही परंपरा चालली तर सातव्या जन्मात ती श्री ब्राह्मण्यत्वास प्राप्त होते. म्हणून सात जन्मी हाच नवरा मिळू दे चे हे व्रत आहे. जे महिला मोठ्या प्रमाणावर साजरा करतात. हि अतिशय चिड उल्लस करणारी बाब आहे. 4) मनुस्मृतीतील अध्याय ९/२ पान नं. २३9 - न स्त्री स्वतंत्र महती - स्त्रीला कोणतेच स्वातंत्र्य नाही, ती लहानपणापासून ते मरेपर्यंत पुरूषाच्या बंधनात जखडून ठेवली आहे. 5) अध्याय ९/1० पान नं. 240 स्त्रीला स्वतःला कर्तव्य करणे व शय्यासोबत करणे या कामात लावावे. 6) अध्याय ९/१४ पान नं. २४० पुरूषास पाताळत संधोषाविषयी अधिलाया उत्तरव होणे, हा स्त्रियांचा स्वभावाच असल्यामुळे, त्यांचे चित्त स्थिर नसल्यामुळे व स्वभावातच त्या खेह शून्य असल्यामुळे व्यभिचाराचा आश्रय घेवत. 7) अध्याय ९/१३ पान नं. 2४० स्त्रिया पुरुषाचे सुंदर रूप पहात नाहीत. त्यांना येवनादी वस्त्राविषयीही आदर नसतो. पुरूष सुख, कुरुष कसाही जी अस्सला, तरी तो पुरूष आहे, एवढ्याच एका कारणाने स्त्रिया त्याचा भोग घेतात. 8) अध्याय ९ / 117 ब्राह्मणास चार ही वर्णांच्या स्त्रीया कन्यांचा अधिकार आहे. असा अधिकार ब्राह्मणेत हिंदू पुरूषांना नाही. ई. ई. अशी तिरस्कृत, बहिक्कृत, अपमानास्पद वागणूक मनुस्मृती सियांना देते. स्त्रीयांच्या मन, मेंदू, शरीर, विचारावर सर्वांगीण बेड्या ठेकते. आणि यावरच भारतीय हिंदू कौटुंबिक आणि समाज रचना उभी आहे, हे मोठेच दुर्दैव आहे. या रचनेला लयाभाडणे, हाच यावरचा 'महिला मुक्ती मार्ग' ठरू शकतो. त्याकरिता भारतीय संविधानच महिलांच्या सर्वांगीण उध्दानाचा मार्ग आहे. हे प्रत्येकीने माना बिंबवले पाहिजे. आणि मनुस्मृतीतील स्त्री विरोधी जाचक विषमतेला मूठमाती दिली पाहिजे. मनुस्मृती हा

अॅड. सुभाष सावंगीकर
मो. 93252०९४९2

प्रधानमंत्री, डॉक्टर, वकिल, इंजिनियर, प्राध्यापक ई. अशी बत्तीली आहे. मनुस्मृतीनुसार सौ., विधवा, गं. भा. अशी ओळख आहे. ९) संविधानाने महिलांना (मत - दान) नव्हे तर मताधिकार दिलेला आहे. मनुस्मृती हा संविधान देत नाही. 1०) संविधानानुसार महिलांना आरक्षण मिळले. 1१) संविधानाने महिलांना सामाना, स्वातंत्र्य, समान, प्रतिष्ठ, स्वाभिमान, अधिमान, हक्क, अधिकाार, विज्ञाननिष्ठ दृष्टिकोन दिला आहे. मनुस्मृती हे हक्क आणि अधिकार हिरावून घेते. सी आणि पुरूष एकमतवर आहेत. ते एकसमान आहेत, हेच तर आपले संविधान सांगतेच. म्हणून उठा, जागे का, संविधान स्विकारण्याचा आणि अंगीकारण्याचा निर्धार करा. आठ मार्च जिंदाबाद. 'जय संविधान - जय महिला दिन. ' ■ ■

आत्मकथनांमधून दलित स्त्रियांचे जीवन, वेदना आणि संघर्ष प्रभावीपणे मांडले. त्यांच्या लेखनामुळे समाजाला दलित स्त्रियांचे वास्तव अधिक स्पष्टपणे समजले. आज दलित स्त्रीवादाची चर्चा केवळ भारतापुरती मर्यादित राहिलेली नाही. जागतिक स्तरावरील दलित स्त्रियांच्या प्रश्नांवर लक्ष दिले जात आहे. लैंगिक हिंसा, सामाजिक भेदभाव, शिक्षणातील असमानता आणि आर्थिक अडचणी या मुद्द्यांवर दलित स्त्रियांचा आवाज अधिक उच्चकर्णे पुढे येत आहे. सामाजिक माध्यमे आणि विविध सामाजिक चळवळींमुळे हा आवाज अधिक व्यापक होत आहे. जागतिक महिला दिनाच्या निमित्ताने दलित स्त्रियांच्या संघर्षांची जाणीव समाजाला होणे अत्यंत गरजेचे आहे. स्त्री-स्वातंत्र्याची लढाई तेव्हाच पूर्ण होईल, जेव्हा समाजातील सर्वांत वंचित स्त्रीलाही न्याय, समान आणि समान सत्ती मिळेल. म्हणूनच दलित स्त्रीवाद ही केवळ एक विचाराधारा नसून सामाजिक परिवर्तनाची दिशा आहे. या विचारानुत समतेवर आधारित आणि भेदभावमुक्त समाज उभारण्याची प्रेरणा मिळते. ■■

मो.८०५५०३००८५

स्त्रीवाद ही केवळ एक विचाराधारा नसून सामाजिक परिवर्तनाची दिशा आहे. या विचारानुत समतेवर आधारित आणि भेदभावमुक्त समाज उभारण्याची प्रेरणा मिळते. ■■

8 मार्च जागतिक महिला दिन

आंबेडकरविचाराशिवाय अपूर्ण ...

प्राचीन काळी मातृसत्ताक स्त्रीला मानसन्मान प्रतिष्ठा आणि वर निवडण्याचा पूर्ण अधिकारी होता. त्याकाळी सासरी स्त्रीला नव्हे तर पुरुषाला जावे लागत होते. पितृसत्ताक मनुस्मृतीने बाल विवाहाने स्त्रीला काया, वाचा, मन, धन याने गुलाम बनविले. पती मेल्यावर जबरदस्ती सती जाण्याची प्रथा सुरू करण्यात एकूणतः पुरुषसत्ता आघाडीवर होती. याला अपवाद असलेले महात्मा फुलेंनी ब्राम्हेणी धर्माच्या प्रभुवादी गुलामागिरी विरुद्ध स्त्रीयासाठी शिक्षण, मोठे विवाह विधवा पुर्विवाह सुरू करून बालविवाह सतीप्रथा, विधवा केशवलय सारख्या वाईट प्रथा बंद केल्या.

महात्मा फुलेंनी अबला स्त्रीला सबला करण्याच पाया घातला. तर डॉ. बाबासाहेबानी 25 डिसेंबर 1९२७ रोजी मनुस्मृतीचे दहन केले तोच खरा महिला दिन साजरा झाला पाहिजे. मन्त्रूच्या कायद्याला गाडून संविधान निर्मितीने सी मुक्तीचा कळस चढविलेच डॉ. बाबासाहेब यांनी हिंदू कोडबिल परित होत नाही म्हणून आपला कायदेमंत्री पदाचा राजीनामा दिला. त्याचे फलित भारत सरकारला १९६१ साली हुंडाविरोधी कायदा, 1९८४ साली कौटुंबिक न्यायालय कायदा, 1९८७, साली सती प्रथा बंदी कायदा 199० साली राष्ट्रीय महिला आयोग कायदा २००५ साली घरगुती हिंसाचारा पासून महिलांचे संरक्षण कायदा, २००६ साली बालविवाह प्रतिबंध कायदा, २०१३ साली कामाच्या ठिकाणी महिलांचा लैंगिक छळ (प्रतिबंध) असे अनेक कायदे केले. परंपरागत वंशाचा दिवा मुलगा याला छेद देत बापाच्या, पतीच्या, आणि मुलाच्या संपत्ती सह सातबारावर पुरुषा इतकाच सीला देखील अधिकार मिळवून दिला. त्याचा परिणाम बापाच्या नावापुढे कायद्याने आईचे नाव लिहिण्याची सुरुवात झाली. ८ मार्च १९१० रोजी अमेरिकेतील कामगार महिलांनी मताधिकारासाठी आंदोलन सुरू केले होते. म्हणून. ८ मार्च हा जागतिक महिला दिन म्हणून साजरा होत असला तरी डॉ. बाबासाहेब यांनी अमेरिकेच्या आगोदर १९५० साली भारतीय महिलांना मताधिकार मिळवून दिला. म्हणून भारतीय महिलांचा ८ मार्च जागतिक महिला दिन आंबेडकरवाद शिवाय पूर्ण होऊ शकत नाही. संयुक्त राष्ट्र संघाचे जागतिक महिला दिनी घोषवाक्य असते की, 'भूतकाळ साजरा करताना भविष्याची धोरणे ठरवणे.' परंतु आजही धार्मिक रूढी, लैंगिक गुन्हे, लिंग भेदभाव, घरगुती हिंसाचार, निम्नस्तरिय जीवनावरील, निरक्षरता, कुपोषण, हुंडाबळी, स्त्री भ्रूणहत्या, सामाजिक असुरक्षिततेचा महिलांना सामना करावा लागत आहे. दर तीन मिनिटातला महिलांचा जीवाला सामोरे जावे लागते. ४९ टक्के महिला अजूनही सुशूरा, गतिशीलता, आर्थिक स्वातंत्र्य, आतापूरव्यह आणि पुरुषप्रधान समाज यांसारख्या समस्यांशी लढत आहे. देशात दरवर्षी सुमारे ४५ हजार महिलांचा मृत्यू प्रसूती दर्यातून होतो. शैक्षणिक क्षेत्रात ५५ टक्के वरून ६८ टक्के महिलांचा विकास झाला असला तरी उच्च सुशिक्षित महिला देखील अज्ञान, अंधश्रद्धा, देव भक्त, उपावास, तापास, होम हवन , यज्ञ मग्नून बाहेर पडण्यास तयार नाहीत. विज्ञानयुगात ही पुरुषी अहंकारानुत रामायण महाभारत घडत आहे. पुरुषाची दासी मनुस्मृतीचे समर्थन करणाऱ्या उच्च शिक्षित अंधभक्त महिलांच्या बुद्धीची कीव येते. महलीचा मोठा वर्ग आजही आपल्याला सर्व अधिकारी प्राप्त होणारे संविधान आणि आंबेडकरवाद विषयी

आनंद म्हस्के

मो. ८६५२३२५०३२

बरोबरीने समतेचा दर्जा मिळवून देण्यासाठी होता. भावला राहता बांधून निराधार अबला असल्याचे समर्थन करण्यापेक्षा आंबेडकरवाद स्वीकारून सबला व्हावे. परंतु सनातनी पुरुषी अहंकारात मशगूल असलेल्या काही महिला मनुस्मृतीचे समर्थन करून आपल्या भावी पिढ्यांना बाल विवाह आणि सती जाण्याचे स्वप्न पाहत आहेत. हे महिला जातीचे दुर्दैव असले तरी भारतातील बहुजन महिलांनी जागतिक महिला दिन आंबेडकरवादी विचारांची पेरणी करीत साजरा करण्याची खरी गरज आहे. शेतीचा शोध लावून मानवजातीला स्थिर करणारी समता ममता करुणा आणि प्रेमाने ओतपोंत भरलेली तुलच पृथ्वीची जन्नी आणि निर्मिती आहेस. मातृत्व, दातृत्व, आणि कर्तृत्वाची माता तुलाच समाजाला आणि गर्भातील अभ्रकाला आश्वासन द्यायचे की, हे जीव.. तुझ्या पित्याचे पाय कमजोर असले, तरी तुझ्या मातेची कुस समर्थ आहे निर्भय मातेचा जाणत प्रवेश आहे तुझे मातृसत्ताक जगता स्वतःचा आहे...! जागतिक महिला दिनाच्या सर्व माता भगिनींना हार्दिक शुभेच्छा! ■■

प्रा. रणजीत मैश्राम - खळखळणारा ज्ञानाचा सागर शांत झाला..

प्रा. रणजीत सर यांचा सहवास अगदी पांच वर्षांचा लाभला. संविधान चौक येथे विविध आंदोलन झालेत. तसेच वेगवेगळ्या स्थळी सरांची भाषणे ऐकली व मी त्यांच्या मोहात पडलो. संविधान चौक येथे आम्ही संविधान जागर लघु नाट्य सादर केले तेव्हा मैश्राम सर होते. त्यांनी सर्व टीम टीम चे अभिनंदन केले. त्यांनी काही सूचना केल्या त्याप्रमाणे मी 'एम.एस. जांभुळे' ९७६७७७९४०७

केलेल्या कार्याची स्तुती व प्रेमाचा हात कधीही विस्मृता येणार नाही. त्यांनी वृत्तपत्रात लिहिलेले काही लेख मी जपून ठेवले आहेत. मी ठरविले होते की माझे पुस्तक लिहून झाल्यावर सरांची प्रस्तावना घ्यावी. परंतु ते अगोदरच निवृत्त गेले.संविधान जागर टीपद्वारा रणजीतसरांना विनम्र आदरंजली. ■■

स्त्री : केवळ देह नव्हे, तर आदर आणि संवादाचे जाते

पुरुषांची विवाहपूर्व आणि विवाहांतर मानसिकता अनेकदा स्त्रियांकडे केवळ 'उपभोग्य वस्तू' म्हणून पाहण्याची असते. शब्दांत ती 'अद्यांगिनी' असते, पण प्रत्यक्षात तिच्याकडून केवळ सेवाकर्मफी अपेक्षा केली जाते. घरातील सर्वांफी काळजी घेणारी आणि पतीच्या इच्छेनुसार दुकाटपणे देह अंतर करणारी 'ती' सर्वांना हवीव्हीही वाढते. पण जेव्हा ती स्वतःच्या स्वतंत्र भावना व्यक्त करते, तेव्हा कालपर्यंत होणारे तिचे कौतुक एका क्षणात विरुन जाते.

कोणीही म्हटल्याप्रमाणे :- 'स्त्री ही घराची भित नसते, ती घराचे छप्पर असते; जे दुर्दैवाने तिला नेहमी पायाखालची जमीन समजले जाते.' आपला जिज्जळाळाचा परिवार सोडून दुसऱ्या घरी नाळ जोडतांना तिच्या मानाची को पीळ पडतो, ती समजून घेण्याची तसदी फार कमी जण घेतात. जोडीदार समजस नसेल, तर तिची ही नाजूक स्वप्ने काटेरी झुडपात अडकून पडतात. तिच्यातील निरागसतेची जागा मग एक प्रकारची 'निरस्ता' घेऊ लागते. अशा वेळी प्रेमाच्या दोन शब्दांसाठी आसुसलेले तिचे मन एखाद्या मृगजळामध्ये धावू लागते. तिथेही पुन्हा तोच हव्यास, शरीराची तुलता असा पुरुषी दृष्टिकोन समोर आला की ती अतर्बाबद्ध खचून जाते. स्त्रीपुरुष समानात तिला थापा वाटताना, ती स्वतःच्या अस्तित्वाला शोधाखाला पोतते तेव्हा कायदा जरी तिच्या हिताचे रक्षण करते तरी आधुनिक काळातही मनुस्मृती सदृश बंधने कशी स्त्रियांवर लादली जातात याचा स्मनुभव ती घेते. रांधा वाढा उठी काढा व पुरुषी वासना क्षमवा हातच बहुसंख्या स्त्रियांचे जाते. खरेच सगू तिला मुलगी म्हणून, नवरा तिला सासू म्हणून आणि प्रियकर

तिला प्रेयसी म्हणून वागविण्यास सदैव खरा उतरतो का? विश्वासघातुन उमलणारे नाते :- स्त्री ही मुळात सहनशील आणि विशाल हृदयाची असते. तिचे केवळ 'वस्तू' म्हणून न पाहता तिचे भावविश्व समजून घेतले, तिला स्वातंत्र्याचा अनुभव दिला आणि मुक्तपणे रंवांद साधला, तर ती एखाद्या फुलासारखी उमलते. तिच्या मनात जोडीदाराबद्दल दृढ विश्वास निर्माण झाला की, ती स्वतःला सर्वांथीने समर्पित करण्यास सिद्ध होते. हा समर्पण भाव केवळ शारीरिक नसून तो आत्मिक असतो. तिच्या हळड्या, निष्पाप, निर्मळ मनात उकटत प्रेमाची हिरवी पालवी उमलविण्यासाठी मात्र वासनेच्या गर्भातून पुरुषी मानसिकतेची वाट नसावी. स्त्रीसोबतच्या शारीरिक जवळीकीत काही बारकावे समजून घेणे पुरुषांसाठी आवश्यक आहे :- भावनिक संवाद :- पुरुषांसाठी शारीरिक जवळीक ही प्रेमाची सुरुवात असू शकते, पण स्त्रीसाठी 'भावनिक जवळीक' हा शारीरिक सुखाचा पाया असतो. चाई करण्यास तिच्या मनाचा ठाव घेणे जास्त महत्त्वाचे आहे; कारण,

हरिश कुडे

मो.9८५०३०11३४

'शरीरापर्यंत पोहोचण्याचा रस्ता हा तिच्या मनातून जातो.' देहबोलीने वाचन :- जोडीदारावर पूर्ण विश्वास बसल्यावर स्त्रीची देहबोली बदलू लागते. तिचा क्षासौच्छास, वस्तू मिळणारा प्रतिसाद आणि डोळ्यांतील भाव हे तिच्या संमतीचे आणि सहभागाचे निदर्शक असतात. संसम

पुजापाठ

ती व्यक्ती खरी भारगवान असते ज्या व्यक्तीला एखादा चांगला मार्गदर्शक मिळतो. पण हा मार्गदर्शक जेव्हा एखादा दोष दाखवतो तेव्हा काही लोकांना त्याचा राग येतो. वेळोवेळी ते या व्यक्तीशी असलेले संबंध देखील तोडून टाकतात. पण त्याला हे कळत नाही की, जेव्हा आपण आराशात बसतो त्यावेळी जर चेहऱ्यावर एखादा डाग असेल तर आपण तो डाग पुसून टाकतो पण डाग दाखवला म्हणून आरसा फोडत नाही. म्हणून कृणी जर दोष दाखवला तर तो दोष दूर करण्याचा प्रयत्न करावा. संबंध तोडू नये. काही लोकांचे दुर्दैव हे आहे की, 'जो नहीं मिला उसकी चाहत रहती है, मिल जाए तो उसकी कद्र नहीं रहती है' 'जेवढे एकमेकांशी खुलेपणाने बोलाल तेवढे संबंध मजबूत होतात यामध्ये अट एवढीच आहे की, चांगल्या हेतूने बोलल्या गेलेल्या गोष्टींचे वाईट वाटून घ्यायचे नसते. बरेचदा एखाद्या संकटाच्या प्रसंगी कृणी मोलाचा सल्ला देतो. यातून समोरच्याने सावध व्हावे ही अपेक्षा असते. लक्षात ठेवा! बुडणाऱ्या व्यक्तीला आधी वाचवणे गरजेचे असते. यावेळी त्याला कृणी पोहोणे शिकवण्याच्या भागागडीत पडत नाही. एकदा एकााने त्याला नेहमी मार्गदर्शन करणाऱ्या जिवलग मित्राला विचारले 'माझ्या कूटुंबातील कलह फार विकोपाला गेला आहे. मी गृहशंतीसाठी कोणते पुजापाठ करू?'

तेव्हा त्याला त्याचा मित्र म्हणाला 'ज्या घरात इर्षा, स्वार्थ, अविश्वास आणि अहंकार नांदतो तेथे कितीही पुजापाठ, होमहवन कुजे तरी काहीही उपयोग होत नसतो. केवळ पुजा, प्रार्थनेने काही होत नाही तर त्रासदायक असलेल्या गोष्टींचा त्याग करून जोपर्यंत सर्वांची मन जुळत नाही तोवर प्रयत्न करणे योग्य ठरेल. अशा प्रसंगी प्रयत्न करून योग्य वेळेची प्रतिष्ठा करावी लागते. केवळ पुजापाठाच्या भरवशावर राहून चालत नाही. बस स्थानकावर उभे राहून विमानाची वाट पाहण्यासारखी ही गोष्ट आहे. जिज्जळाड निर्माण करण्यासाठी सरून गेलेल्या गोष्टींना धरून चालत नाही त्यांना सोडून देता यायला हवे' काही लोक हे परिस्थितीत सुधारणा करण्यासाठी प्रयत्न करीत नाहीत आणि याच गोष्टीत धन्यता मानतात की, 'ऐसे ही गुजार लेते हैं जिंदगी अपनी, कभी उपरवाले की रजा समझ कर, कभी अपने गुनाहों की सजा समझ कर' 'जेव्हा आपण काही वाईट प्रवृत्तीच्या मंडळींकडे बघतो तेव्हा मनात विचार येतो की, या जगात जर देव असेल आणि त्याने स्वर्गाची निर्मिती केली असेल तर का आणि कशासाठी? 'जरा देख तो ले हे प्रभू, तुने जैसा सोचा था, वैसा दिखता है क्या संसार कहीं? किस लिए बनाया तूने ये स्वर्ग?', कौन है इस जहाँ में, जो गुनहवार नहीं' ■■

बहुजन सौरभ

तिहेरी संघर्षातून उभा राहणारा आवाज : दलित स्त्रीवाद

जागतिक महिला दिन हा स्त्रियांच्या कर्तृत्वाचा गौरव करण्याचा आणि त्यांच्या हक्कांसाठी चाललेल्या संघर्षांची आठवण करून देण्याचा दिवस आहे. समाजात स्त्रियांच्या समानतेसाठी अनेक चळवळी झाल्या, पण दलित स्त्रियांच्या संघर्ष अधिक कठीण आणि केवळ आहे. जात, वर्ग आणि लिंग या तिन्ही स्तरांवर होणाऱ्या अन्यायाविरुद्धचा त्यांचा लढा म्हणजेच दलित स्त्रीवाद होय. हा केवळ स्त्री-पुरुष समानतेचा मुद्दा नसून सामाजिक न्याय आणि मानवी समानतांसाठीचा संघर्ष आहे. भारतीय समाजात जातिव्यवस्थेमुळे दलित स्त्रियांना अनेक प्रकारच्या अन्यायांना सामोरे जावे लागते. त्या स्त्री असल्यामुळे पितृसत्ताक समाजव्यवस्था दबाव सहन करातात, दलित असल्यामुळे जातीय भेदभावाचा सामना करतात आणि अनेकदा आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल असल्यामुळे वर्गीय शोषणही अनुभवतात. त्यामुळे त्यांच्यावर तिहेरी अन्याय होतो. या वास्तवातूनच दलित स्त्रीवादचा विचार पुढे आला. दीर्घकाळ भारतीय स्त्रीवादी चळवळीत मुख्यतः

उच्चवर्णीय स्त्रियांचे प्रश्न पुढे येत होते. त्यामुळे दलित स्त्रियांच्या अनुभवां आणि समस्यांना पुरेसे स्थान मिळवले नाही. यामुळे दलित स्त्रियांनी स्वतःचा स्वतंत्र आवाज निर्माण केला. या विचारांना डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या समता आणि स्त्रियांच्या तत्त्वज्ञानात मोठी प्रेरणा मिळाली. डॉ. बाबासाहेबांनी स्त्रियांच्या शिक्षणार आणि स्वाभिमानावर भर देत त्यांना संघटित होण्याचे आव्हान केले. त्यामुळे दलित स्त्रीवादच्या विचारांमध्ये आंबेडकरी दृष्टिकोन महत्त्वाचा ठरतो. दलित स्त्रीवादाचे स्वप्न म्हणजे असा समाज, जिथे जात, लिंग किंवा वर्ग यावरून कोणताही भेदभाव होणार नाही. प्रत्येक स्त्रीला पूर्ण समान आणि संधी मिळेल. हे स्वप्न पूर्ण करण्यासाठी दलित स्त्रिया शिक्षण, साहित्य, सामाजिक चळवळी आणि राजकीय क्षेत्रात सक्रियपणे काम करत आहेत. दलित स्त्रियांच्या अनुभवांना सहित्याकरी आवाज दिला आहे. उर्मिला पवार, बेबी कांबळे यांसारख्या लेखिकांनी आपल्या

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा पुतळा चंद्रमणी नगर, कामठी. जि. नागपूर

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा चंद्रमणी नगर येथील देखणा पुतळा एकाच छताखाली खाली असून दिन विशेष दिवसाला येथे कार्यक्रम होतात. कामठी शहर अत्यंत महत्त्वाचे शहर असून येथे सांस्कृतिक कार्यक्रम होत राहतात.

संवाद मित्र, कपिल नारनवरे

मो. 9370773608

केंद्रीय लोकसेवा आयोगाच्या परीक्षेत बार्तीच्या ९ विद्यार्थ्यांचे यश

पुणे : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर संशोधन व प्रशिक्षण संस्था (बार्ती), पुणे या महाराष्ट्र शासनाच्या सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागाच्या स्वायत्त संस्थेमार्फत महाराष्ट्र राज्यातील अनुसूचित जातीतील विद्यार्थ्यांसाठी संघ लोकसेवा आयोग (युपीएससी) मार्फत घेण्यात येणाऱ्या परीक्षांचे पूर्व प्रशिक्षण देण्यात येते. तसेच मुख्य परीक्षा व मुलाखत चाचणी परीक्षेकरिता पात्र झालेल्या उमेदवारांना आर्थिक सहाय्य दिले जाते. दि. 06/03/2026 रोजी जाहीर झालेल्या संघ लोकसेवा आयोग-नागरी सेवा - 2025 परीक्षेच्या निकालात बार्तीच्या विद्यार्थ्यांनी यश संपादन केले. असून बार्ती संस्थेच्या विद्यार्थ्यांची निवड झाली असून विद्यार्थ्यांना खालील प्रमाणे रँक मिळाले आहेत.

लीलाधर- रँक ११२, १)सांगळे रोहित नरेश - रँक ८६५, संघ लोकसेवा आयोग-नागरी सेवा - 2025 मुख्य परीक्षेकरिता 1९५ विद्यार्थ्यांनी आर्थिक सहाय्य व त्यापैकी ३४ विद्यार्थ्यांनी मुलाखत आर्थिक सहाय्य योजनेचा लाभ घेतला होता. या सर्व विद्यार्थ्यांना बार्ती कडून परीक्षेच्या विविध टप्प्यावर मार्गदर्शन व आर्थिक सहाय्य देण्यात आले आहे.. बार्ती संस्थेच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांना गुणवत्ता आणि कौशल्यवृद्धीच्या दिशेने चालना देण्याचे काम आम्ही सातत्याने करत आहोत. यंदा नागरी सेवे परीक्षेतील विद्यार्थ्यांचे यश हे बार्ती संस्थेच्या प्रयत्नांची फलश्रुती आहे असे बार्तीचे महासंचालक सुनील वारे यांनी सांगितले. युपीएससी विभागाला सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागाचे मंत्री ना संजयजी शिरसाट, प्रधान सचिव डॉ. हर्षदीप कांबळे यांचे वेळेवेळी मार्गदर्शन लाभले. त्यामुळेच हे यश संपादन करता आले असे मा. महासंचालक बार्ती, पुणे यांनी सांगितले. बार्तीचे महासंचालक सुनील वारे, निबंधक डॉ. सुविता शिंदे व विभागप्रमुख. शुभांगी पाटील यांनी सर्व यशस्वी विद्यार्थ्यांचे अभिनंदन करून त्यांना पुढील वाटचालीकरिता हार्दिक शुभेच्छा दिल्या..

बार्तीमुळेच युपीएससी उत्तीर्ण होऊ शकलो : राहुल कांबळे

पुणे : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर संशोधन व प्रशिक्षण संस्था (बार्ती) पुणे संस्थेतील सशोधक विद्यापीठ राहुल कांबळे यांनी दि. ४ मार्च 2026 रोजी बार्ती संस्थेला भेट दिली. यावेळी त्यांचा विभागप्रमुख रविंद्र कदम, डॉ. बबन जोगदंड, शुभांगी पाटील, लेखाधिकारी नितिन चव्हाण यांच्या हस्ते भारताचे संविधान, सन्मानचिन्ह देऊन सन्मानित करण्यात आले. याप्रसंगी मनोगत व्यक्त करतांना डॉ. जोगदंड म्हणाले की, बार्ती संस्थेचे महासंचालक सुनील वारे यांच्या मार्गदर्शनाखाली संपूर्ण परीक्षेत बार्तीचे विद्यार्थी यशस्वी होण्यासाठी विद्यार्थ्यांना दर्जेदार व नाविन्यपूर्ण प्रशिक्षण देण्यात येत आहे. बार्तीचे युपीएससी उत्तीर्ण विद्यार्थी राहुल कांबळे यांनी पीएचडी करत असताना संपूर्ण परीक्षेचाही अभ्यास केला. त्यांत त्यांनी यश मिळवले. विद्यार्थ्यांनी अधिकारी झाल्याचा नंतर बार्तीकडे आणि आपल्या विद्यार्थ्यांकडे लक्ष देऊन विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करावे, असे आवाहन करून बार्ती संस्थेच्या वतीने त्यांनी अभिनंदन केले. सहव्यवस्थापक लेखाधिकारी उत्तम शिंदे, प्रकल्प व्यवस्थापक डॉ. सारिका थोरात, डॉ. अंकुश गाढकर, विकास गाढकर, धिरज खांडे, अमिर मुलानी, यांच्यासह बार्ती संस्थेतील अधिकारी व कर्मचारी उपस्थित होते. संचालन विकास गाढकर यांनी केले. आभार रामदास लोखंडे यांनी मानले.

जाफरनगरमधील व्यावसायिक भिकारी

नागपूर : जाफरनगरसारख्या व्यावसायिक भागात मोठ्या संख्येने भिकाऱ्यांची संख्या दिवसेंदिवस वाढत आहे. हे तथाकथित भिकारी महिला त्यांच्या मुलांसह, बहिणी आणि नातेवाईकांसह भिक्षा मागण्यासाठी रस्त्यांवर गर्दी करीत आहे. त्यांनी भिक्ष मागण्याचा मार्ग स्वीकारला असून, घोळक्याने चर्चा करीत असलेल्यांना हे भिकारी गाठतात व त्रास देतात. भिकाऱ्यांचे हे गट लोकांसाठी त्रासदायक बनले आहेत. भिकाऱ्यांची संख्या सतत वाढत आहे. जमाअत ए इस्लामी हिंदचे मीडिया सचिव डॉ. एम. ए. रशीद यांनी स्पष्ट केले की, हे निर्लज्ज भिकारी लोकांचे गट काहीतरी चर्चा करताना संधी शोधतात. ते चर्चांमध्ये व्यत्यय आणण्यास खूप पटाईत असतात. जेणेकरून चर्चा सुरू ठेवणारे त्यांना काहीतरी देतील. हे दिवसभर चालू राहते. ते दुकानदारांना व्यवसाय करू देत नाहीत आणि पैसे मागून त्यांना त्रास देतात. दुकानात ये-जा करताना ते शाहकांना भीक मागून खूप त्रास देतात. भिकाऱ्यांना फक्त रोख रक्कम हवी असते. त्यांना दिले जाणारे अन्न, कपडे आणि इतर आवश्यक वस्तू ते फेकून देतात. लोक या व्यावसायिक भिकाऱ्यांना पैसे, अन्न आणि कपडे देतात, परंतु खऱ्या गरजूंकडे दुर्लक्ष केले जात आहे. डॉ. एम.ए. रशीद यांनी लोकांना व्यावसायिक भिकाऱ्यांना भिक्षा देणे थांबविण्याचे आणि खरोखर गरजू असलेल्यांना ओळखण्याचे आवाहन केले. यामुळे गरजूंना मदत होईल, जे भिक्षा न मागता त्रास सहन करतात.

महत्वाचे

अर्थसंकल्पात श्री संत गाडगे बाबाच्या सामाजिक कार्याचा गौरव

नागपूर : श्री संत गाडगे बाबा यांच्या 150 व्या जयंती वर्षा निमित्त महाराष्ट्र शासनाने २६ - २७ अर्थसंकल्पिय अधिवेशनामध्ये मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणविस यांनी श्री संत गाडगे बाबांचे जन्म गाव अमरावती जिल्ह्यातील शेंडावाड, कर्मभूमी ऋणमोचन, व निर्वाणभूमी वलगाव तिन्ही जागा गाडगे बाबांच्या वदस्पर्शाने वाचून झालेल्या आहे. त्या जागेचा विकास आराखडा तयार करण निधी उपलब्ध करण देण्याची त्यांच्या सामाजिक कार्याची दखल घेतली. शासनाने घेतलेल्या निर्णयामुळे संत गाडगे बाबा च्या स्वच्छता व समाज प्रबोधनाचा विचार नव्या पिढी पर्यंत पोहचविण्यास मदत होईल. हा अर्थसंकल्प केवळ पायाभूत सुविधा पुरता मर्यादित नसून तो संतांच्या सामाजिक मुल्यांना साठवून ठेवणारा आहे. धोबी समाजाचे नेते व श्री संत गाडगे बाबा वेलफेअर फाउंडेशनचे अध्यक्ष असून शिवलकर यांनी असे मत व्यक्त करण मुख्यमंत्र्यांचे आभार मानले.

जागतिक महिला दिन व सावित्रीबाई फुले स्मृती दिनानिमित्त अमरावतीत विचारमंथन

अमरावती : स्त्रीशक्तीचा गौरव, शिक्षणाची प्रेरणा आणि सामाजिक परिवर्तनाचा संदेश देणाऱ्या सावित्रीबाई फुले यांच्या कार्याचा स्मरणोत्सव म्हणून संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठाच्या पाली व बुद्धिदम विभागात जागतिक महिला दिन आणि सावित्रीबाई फुले स्मृती दिनानिमित्त विशेष कार्यक्रमाले आयोजन करण्यात आले आहे. हा कार्यक्रम सोमवार, दि. ९ मार्च 2026 रोजी सायंकाळी साडेचार वाजता ए.व्ही. थिएटर, डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर विचारधारा विभागजवळ आयोजित करण्यात येणार आहे. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी पाली व बुद्धिदम विभागाच्या समन्वयक प्रा.डॉ. रेखा वानखडे (पूर्वतंकर) राहणार असून प्रमुख व्याख्यात्या म्हणून प्रणिता रंजित मार्गदर्शन करणार आहेत. 'वर्तमान परिस्थितीत धैर्यागथा ते सावित्रीबाई फुले यांचा महिलेवरील प्रभाव' या विषयावर त्या विचारमंथन करणार आहेत. कार्यक्रमाला डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर विचारधारा विभागाचे समन्वयक प्रा.डॉ. रवीश लोखंडे सर यांची प्रमुख उपस्थिती लाभणार असून निर्मल काळजाडे विशेष उपस्थिती म्हणून सहभागी होणार आहेत. तसेच प्रा. डॉ. टी.बी. रामटेके, प्रा. अनिता निगुडे, प्रा. कल्पना डोंगरे, प्रा. सपना मेश्राम, प्रा.कल्पना गोवंध, प्रा.एस. कुमार मेश्राम आणि प्रा.डॉ. कमलाकर पाटील यांच्यासह अनेक मान्यवरांची उपस्थिती लाभणार आहे. पाली व बुद्धिदम विभागाच्या विद्यार्थी अभ्यास मंडळच्या पुढाकारातून आयोजित करण्यात आलेला हा कार्यक्रम स्त्रीशक्ती, शिक्षण आणि समतेच्या मूल्यांचा जागर करणारा ठरणार असून विद्यार्थ्यांनी मोठ्या संख्येने उपस्थित राहून या विचारप्रबोधनाचा सोळाव्याला साक्षी राहावे, असे आवाहन आयोजकांनी केले आहे.

ऊमी : महावितरणच्या महिला कर्मचाऱ्यांच्या कर्तृत्वाचा गौरव

नागपूर : 'आंतरराष्ट्रीय महिला दिनाच्या निमित्ताने, वीज वितरण क्षेत्रातील पारंपरिक चौकट मोडून अमरावती कर्तृत्वाचा ठसा उमटवणाऱ्या महावितरणच्या महिला कर्मचाऱ्यांच्या संघर्षाची आणि यशाची ही एक प्रेरणादायी कथा. घराघरात प्रकाश पोहोचवणाऱ्या या 'ऊर्जादायी' महिला शक्तीच्या अफाट कार्यक्षमतेचा, संयमाचा आणि त्यागाचा गौरव करणारा हा लेख त्यांच्या कार्याला सलाम करतो.' हे काम केवळ तांत्रिक कौशल्य दाखवण्यापुरते मर्यादित नाही, तर ते मानसिक तयारीचेही मोठे आव्हान आहे. घरच्या जबाबदाऱ्या, मुलांचे संगोपन, कौटुंबिक कर्तव्ये आणि त्याच वेळी कामाच्या ठिकाणाचा वाढता ताण हे सर्व सांभाळताना या महिला कर्मचाऱ्यांच्या चेहऱ्यावरचा आत्मविश्वास जराही ढळत नाही. आपण जेव्हा सण-उत्सव आपल्या कुटुंबापासून आनंदाने साजरा करत असतो, तेव्हा यातील अनेक महिला कर्मचारी आपल्या घरच्यांपासून दूर राहून ग्राहकांच्या घरी सणाचा प्रकाश राहावा, यासाठी कर्तव्य बजावत असतात. हा त्याग भोजता येणार नाही,

पण तोच समाजासाठी खऱ्या अर्थाने दीपस्तंभसारखा आहे. ग्राहकांशी संवाद साधताना दाखवलेला संयम आणि कठीण प्रसंगात घेतलेले निर्णय यामुळे त्यांनी ग्राहकांचा विश्वास संपादन केला आहे. त्यांच्या या कामात एक प्रकारचा मायेचा ओलावा आहे, जो एका तांत्रिक यंत्रणेला अधिक जिवंत आणि आपलासा बनवतो. आज जेव्हा आपण पाहतो की, शाखा कार्यालयापासून, उपकेंद्र ते वरिष्ठ तांत्रिक पदोपर्यंत महिला आपली छाप पाडत आहेत, तेव्हा एक सकारात्मक आत्मविश्वास जाणवतो. त्या केवळ स्वतःची प्रगती करत नाहीत, तर येणाऱ्या अनेक मुलींसाठी आणि महिलांसाठी एक नवी वाट निर्माण

करत आहेत. 'प्रकाश' हा ऊर्जेचा स्रोत आहे आणि महावितरणच्या या महिला कर्मचारी खऱ्या अर्थाने त्या ऊर्जेला गती देणारे 'ईजिन' आहेत. येणाऱ्या काळात अत्याधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर करून महावितरणला अधिक सक्षम करण्यात या महिलांचा वाटा मोलाचा असेल. तुमची ही जिद्द, मेहनत आणि तुमच्यातील त्या कधीही न संपणाऱ्या ऊर्जा स्रोतामुळेच आज महाराष्ट्राची वीज यंत्रणा केवळ चालू नाही, तर ती अधिक सक्षम आणि वेगवान बनत आहे. आंतरराष्ट्रीय महिला दिनाच्या निमित्ताने, महावितरणच्या या सर्व महिला योद्धांना मानापासून सलाम करणे हे आपले सामाजिक कर्तव्य आहे. तुम्ही आहात म्हणूनच आज केवळ घरांमध्ये वीज नाही, तर समाजजगतीची आशा देखील जिवंत आहे. तुमच्या मेहनतीमुळेच अंधारावर मात करणारा प्रकाश अखंडपणे आपल्यापर्यंत पोहोचतो आहे. तुमच्या या अफाट कार्यक्षमतेला आणि त्यागाला आमचा मानचा मुजरा. तुमच्या कर्तृत्वाचा हा प्रकाश असाच संदीपत राहो आणि महाराष्ट्राच्या विकासप्रक्रियेला अधिक वेगवान बनवत राहो.

आयुर्वेद समग्र 2026 - आंतरराष्ट्रीय परिषद आणि एक्स्पो यशस्वी

नागपूर : नॅशनल आयुर्वेद स्टुडंट्स अँड युथ असोसिएशन (NASYA) व भाऊसाहेब मुळक आयुर्वेद महाविद्यालय, बुट्टीबोरी यांच्या द्वारा सुरेश भट सभागारात आयोजित आयुर्वेद समग्र 2026 चा दुसऱ्या दिवसाच्या पहिल्या सत्रात डॉ. प्रकाश इटनकर यांनी औषध विज्ञानावर व्याख्यान दिले, ज्यात औषधी वनस्पतींचे चमत्कार, गोविज्ञानाशी संबंध व शतधीतघृण-वानरी गुरुदिवस चर्चा झाली. वैद्य. सनातन मिश्र यांनी आयुर्वेदाचे चित्रपट दृष्टिकोन स्पष्ट केले, त्रिदोष संकल्पना चित्रांनी दाखवली. वैद्य. अनिरुद्ध जोशी यांनी व्हिडिओ लिंकवरून

नाडीतरंगिणी यंत्र वर बोलले, नाडी गुणांचा त्रिदोषाशी संबंध सांगितला. दुसऱ्या सत्रात डॉ. लाल सिंग यांनी आयुर्वेदाची जागतिक स्वीकृती, सीएसआयआय-आर-नरी रचना, बांबूची औषधी उपयोगिता यावर चर्चा केली. मिससे प्रीती रामकृष्णन यांनी एआयद्वारे प्राचीन ज्ञानावर व्याख्यान दिले, भारतीय जीपीटीची गरज सांगितली. श्रीलंकेतील वैद्य. हीरोशिनी अमरसिंघा यांनी वेलेसन टुरिझमवर बोलल्या, तर वैद्य. समीर परांजपे यांनी महिलांच्या आरोग्यावर पॉडकास्ट सादर केला. प्रत्येक सत्रानंतर लाइव्ह पॉडकास्टमध्ये श्रोत्यांच्या प्रश्नांचे निराकरण झाले.

चला आपला बहुजन सौरभ बलशाली करू या !

आपल्या बहुजन समाजातील महापुरुषांच्या विचारांवर आपण सर्व क्षेत्रांत उल्लेखनीय कामगिरी केली आहे. त्यांच्या जयंती निमित्त आपण वैयक्तीक अथवा मित्रांच्या/ संस्था/संघटनेची शुभेच्छा जाहिरात स्वरूपात देऊन दैनिक बहुजनसौरभला आर्थिक सहकार्य करावे!

वर्तमानपत्रात बातम्या, लेख, कथा, कविता हवे असते तसेच जाहिराती गरजेच्या असतात हे लक्षात घेऊन आपण आपल्या कुटुंबातील सदस्यांचे जयंती-स्मृतीदिन, वाढदिवस, सण, उत्सव, व्यवसाय, उत्पादने इत्यादी अनेक बाबतीत आपल्या समाजातील उद्योजक व व्यवसायिक यांनी जाहिरात देऊन किंवा जसे शक्य आहे तसे आर्थिक मदत केली तरच आपण आपलाच मिडीया बलशाली करू शकतो!

मुख्य संपादक, दैनिक बहुजन सौरभ